

Plantenassortiment voor sociale woningbouw

Inhoud

1. Inleiding	2	4.2 Aangepast assortiment openbaar of privaat groen	18
1.1 Achtergrond.....	2	5. Proces van besluitvorming over assortiment	19
1.2 Doel	2	5.1 Hoe kom je tot assortimentskeuzes?	19
1.3 Onderzoeksvragen.....	2	5.2 Wie bepaalt welke planten worden aangekocht	21
1.4 Methode	2	5.3 Bijsturing assortiment door de klant	22
2. Criteria voor het assortiment	4	5.4 Hulp bij privé tuinen en invloed daarvan op assortiment	23
2.1 Bijdrage van vaste planten en struiken aan sociale woningbouw	4	6. Overbruggen van kennisverschil.....	26
2.2 Eisen waaraan beplanting moet voldoen.....	4	6.1 Hoe wordt gecommuniceerd over assortimentskeuzes	26
2.3 Specificaties die woningcorporaties meegeven	5	6.2 Opties om informatie over het assortiment beter over te brengen..	1
2.4 Kenmerken van planten voor gemeenschappelijke tuinen.....	6	6.3 Communicatie verbeteren tussen kwekers, hoveniers, corporaties en bewoners	3
2.5 Mening van bewoners over planten in gemeenschappelijke tuinen	8	6.4 Presentatie van het assortiment.....	5
2.6 Mening van bewoners over planten in privé tuinen	9	7. Ontzorgen door standaardisatie	6
3. Geschikte plantensoorten	11	7.1 Plantpakketten en zadenmengsels	6
3.1 Cultuurplanten voor gemeenschappelijke tuinen.....	11	7.2 Voorbeeldtuinen	7
3.2 Rozen	12	7.3 Voorkomen van monocultuur	7
3.3 Inheemse planten voor gemeenschappelijke tuinen	13	8. Toekomstige samenwerking in assortiment ontwikkeling	9
3.4 Cultuurplanten voor privé tuinen.....	14	9. Conclusies en aanbevelingen	11
3.5 Inheemse planten voor privé tuinen	15	Colofon.....	17
4. Corporatiegroen en gemeentegroen	17		
4.1 Is er verschil tussen gemeentegroen en corporatiegroen?	17		

1. INLEIDING

1.1 Achtergrond

Dit onderzoek maakt deel uit van het project “Prettig Groen Wonen 2” dat uitgevoerd wordt door Wageningen Environmental Research met een consortium van 20 partijen waaronder woningcorporaties, overheden en partijen uit de groene sector. Dit project doet onderzoek en ontwikkelt informatiemateriaal om groene oplossingen beschikbaar te maken voor sociale woningbouw om bij te dragen aan gezondheid, welzijn, sociale cohesie, klimaatadaptatie en biodiversiteit.

1.2 Doel

Doel van dit onderzoek is de keuze van het plantmateriaal in privé- en gemeenschappelijke tuinen rond sociale woningbouw makkelijker te maken voor corporaties, hoveniers en huurders. We willen onderzoeken of het mogelijk is een plantenassortiment te ontwikkelen dat specifiek geschikt is voor sociale woningbouw. Misschien leidt dat tot plantpakketten voor verschillende behoeftes zoals inheems, onderhoudsarm, kleurrijk, eetbaar, en verschillende omgevingen zoals zand, veen, klei, schaduw, zon, nat, droog, etc.. De focus is vooral op vaste planten en heesters. Misschien kunnen we dit uitbreiden naar bomen, zaden en bollen.

1.3 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag is:

Hoe kan een plantenassortiment gekozen of ontwikkeld worden dat speciaal geschikt is voor tuinen rond sociale woningbouw?

Deelvragen:

1. Welke eisen worden gesteld aan beplanting rond sociale woningbouw?
2. Zijn er al voldoende plantensoorten beschikbaar om aan deze vraag te voldoen?
3. Welke rol hebben verschillende partijen in de besluitvorming over het plantenassortiment?
4. Waar zitten in het besluitvormingsproces problemen en zijn er al ideeën hoe die kunnen worden opgelost?
5. Welke stappen zijn nodig om in de toekomst op een eenvoudige manier tot beplantingen te komen die de gewenste functies kunnen vervullen in sociale woningbouw?

1.4 Methode

Er zijn 14 online interviews gehouden met 18 personen van 7 woningcorporaties, 5 hoveniersbedrijven en 2 plantenkwekers. Automatisch gegenereerde transcripties van de interviews zijn gecorrigeerd met video opnames.

Het is een kwalitatieve methode waarbij niet elke vraag aan elke geïnterviewde gesteld hoeft te worden. De vragen zijn bedoeld om het

gesprek op gang te brengen en er focus in te houden. De vragen lopen dakpansgewijs in elkaar over dus soms wordt iets al bij een vorige vraag verteld. Bij de resultaten gaat het om het breed in kaart brengen van inhoudelijke aspecten en niet om de kwantitatieve aspecten zoals hoeveel mensen iets vinden of hoe vaak iets voorkomt.

Vraag 2 is niet gesteld (wat is belangrijk in de buitenruimte: ontmoeten, biodiversiteit...?). Vraag 1 leverde hiervoor al genoeg informatie op. Vraag 13 is ook niet gesteld (welk deel van het huidige assortiment kan het meest bijdragen?).

De rapporttitel is afkomstig uit een citaat: “De natuurlijke waarde van beplanting ergens, dat geeft verbinding met de natuur, met jezelf, met de omgeving en dat is een veel subtielere manier van gelukkig zijn. En de ervaring van schoonheid, dat zit gewoon heel diep in mensen en daar worden ze blij van.”

2. CRITERIA VOOR HET ASSORTIMENT

2.1 Bijdrage van vaste planten en struiken aan sociale woningbouw

Welke bijdragen kunnen vaste planten en heesters bieden aan sociale woningbouw? De respondenten van de woningcorporaties noemen tussen de twee en vijf van de volgende redenen op:

- Eenmalig investeren, daarna blijven ze jaren staan, dat bespaart kosten
- Onderhoudsvriendelijk, weinig werk, behalve wat licht snoeiwerk, en daardoor ook laag in de servicekosten
- Sommige kruiden kunnen geconsumeerd worden
- Belevingswaarde en uitstraling van de wijk. Geeft een continu verzorgd beeld, straalt rust uit. Als het jaarrond bloeit.
- Klimaat: minder hitte, wateropvang
- Leefbaarheid, gezondheid, welzijn, welbevinden. Een omgeving die uitnodigt er gebruik van te maken. Stress verlagend.
- Sociale cohesie, een kans om te verbinden
- Biodiversiteit in de stad, mits het een groter gebied of meerdere tuinen omvat. En als het aansluit bij de omgeving en het groen van de gemeente. Natuurinclusief, inheemse planten.

De hoveniers en kwekers merken dat bewoners anders met tuinen omgaan als ze veranderd zijn van gras naar vaste planten.

“Na renovatie waardoor we het met kleur hebben opgeleukt en met diverse beplanting merk je dat het zwerfafval sterk afneemt. En dat de tuin ook meer gebruikt gaat worden.”

Met een mooie plek voelen mensen zich meer verbonden en dan dagen ze er ook zorg voor.

“Het eigenaarschap komt er omheen en dat is dus iets waar (...) de schoonheid van planten en struiken onbewust of bewust een grote invloed op heeft. (...) dat geeft verbinding met de natuur, met jezelf, met de omgeving en dat is een veel subtielere manier van gelukkig zijn.”

De kwekers merken op dat je voor een daadwerkelijk verschil in temperatuur wel bomen nodig hebt. Zij zien het verder als een goed teken als vogels en vlinders zich in een tuin vestigen.

“Die beesten zijn toch een beetje scheidsrechter of zo, of iets echt gezond is. Zo zie ik het een beetje, dat als die dieren het daar kunnen redden, dan ben je met goede dingen bezig.”

2.2 Eisen waaraan beplanting moet voldoen

De woningcorporaties:

- Onderhoudsvriendelijk, niet woekerend en onkruidwerend. Niet te duur in onderhoud.
- Passend bij de grondsoort (klei, zand, veen, nat of droog)
- Geschikt voor de belichting (zon, halfschaduw, schaduw)
- Niet te veeleisend qua milieu, makkelijke soorten, duurzaam
- Bomen van geschikt formaat voor kleine tuinen, bv max 10 of 15 meter hoog.
- Inheemse planten en planten die bijdragen aan biodiversiteit.
- Jaarrond interessante planten: bloei, bladkleuring, wintersilhouet
- Een veelkleurig palet.
- Leidend tot tevreden bewoners

Wel:

- Bodembedekkers
- Flinke planten
- Inheemse planten
- Kruidenrijk grasland
- Bollen
- Vaste planten

Niet:

- Gras
- Hoge bomen
- Braamstruiken
- Eenjarigen

De hoveniers:

- Sterke beplanting, hufterproof. Ook door renovaties. Moet tegen wat betreding kunnen.
- Er moet geen zwerfafval in blijven hangen (geen dorens)
- Robuust, moeten tegen klimaatextremen kunnen: droogte en extreem natte periodes
- Zoveel mogelijk kleur, door het jaar heen, langbloeiend, ook verschillende bladkleur.
- Makkelijk in onderhoud (eens per jaar alle vaste planten kort)
- Onkruid werend, groeit snel dicht, enige concurrentiekracht
- Niet woekerend
- Herkenbare bloemen
- Hoogteverschillen
- Bijdragen aan biodiversiteit: bessen
- Combinatie van inheems en uitheems

- Biologisch gekweekt
- Struiken gecombineerd met vaste planten
- Groen blijvende haag, een beetje wintergroen
- Organische vormen
- Verwilderingsbollen

Niet:

- Struiken met dorens
- Ernstig giftige planten
- Grote vakken met dezelfde planten
- Pollen allergie

2.3 Specificaties die woningcorporaties meegeven

Vraag 3 ging over eisen waaraan planten moeten voldoen. Vraag 9 gaat over specificaties die daadwerkelijk worden meegegeven bij het aanvragen van een beplantingsplan en/of een tuinontwerp.

Specificaties die worden meegegeven:

- Biodivers, inheems (maar niet uitsluitend)
- Lage onderhoudskosten omdat het niet kan worden doorberekend aan de huurders
- Robuuste planten
- Moeten er leuk uitzien
- Passend bij de bodemsoort en de lichtinval. Als een hovenier budget vraag voor bemonstering wordt dat gewaardeerd.
- Bomen die niet te groot worden

Meestal worden maar een of twee van de bovenstaande specificaties meegegeven aan de hovenier; weinig corporaties hebben echt een beleid hierop. Naar aanleiding van het project Prettig Groen Wonen en/ of De Nieuwe Hovenier wordt daar wel over nagedacht.

“Geen voorkeuren of verboden soorten of iets dergelijks. Nee, dat laten we in principe allemaal aan de hovenier over.”

Als de offerte er eenmaal is wordt door een corporatie ook kritisch naar de beplanting gekeken, bijvoorbeeld door een wat grotere potmaat te vragen waardoor de bewoners meteen wat meer beeld gaan zien.

2.4 Kenmerken van planten voor gemeenschappelijke tuinen

De corporaties:

Voor gemeenschappelijke tuinen vraagt een corporatie offertes aan hoveniers met specificaties als: inheemse planten, biologisch, biodivers, onderhoudsvriendelijk, en bijdragend aan goede waterafvoer.

Bij gemeenschappelijke tuinen zijn de keuzes budget gestuurd. Huurinkomsten zijn door regels en afspraken beperkt en er ligt een grote nieuwbouw- en renovatie opgave. De budgetten voor het groen zijn weliswaar extreem geminimaliseerd in het verleden maar het is toch lastig om dat nu weer op te rekken. Wat duurder is in aanleg, is vaak ook duurder in onderhoud, dus daar lijkt vaak geen uitruil mogelijk. Kruidenrijk grasland doet iets voor de biodiversiteit, en is niet duurder dan gazon. Dus dat is een aantrekkelijke optie.

“Waar we nu hebben opgestuurd is zo goedkoop mogelijk. Goedkoper dan dit gaan we het niet krijgen, dus alles wat je anders doet is een beetje duurder tot veel duurder.”

Een derde aspect om rekening mee te houden, naast kosten en biodiversiteit, is wat bewoners graag zien en dat zijn vaste plantenborders. Die worden dan zo zuinig mogelijk toegepast bij zitplekken en entrees. Afhankelijk van de wensen en mogelijkheden van de bewoners kunnen zij actief worden betrokken bij aanleg en beheer van een gemeenschappelijke tuin. In dat geval kunnen zij soms ook de keuzes van de hovenier beïnvloeden.

Een corporatie is geadviseerd door een specialist van de gemeente over het beplantingsplan omdat de corporatie de kennis miste. In dit geval was de gemeente betrokken bij het project. De gemeente heeft dan zelf ook belang bij de effecten op het beheer en beschikt over meer expertise over groen en biodiversiteit dan een corporatie. Bij gemeenten zijn het overigens niet de ecologen die beslissen over een groenofferte, geeft een kweker aan: dat is de afdeling inkoop waar ook geen groene expertise aanwezig is. Deze kweker stuurt er dan met bepaalde termen op aan dat de afdeling inkoop advies gaat inwinnen bij de ecologen.

Gemeenten vragen om verplicht afkoppelen van regenwater bij nieuwbouw. Dan is voor een corporatie een wadi de goedkoopste oplossing. Infiltratiekratten moeten na een aantal jaar weer vervangen worden. Dus dan is er ook vraag naar een mooie inpassing van de wadi in het tuinontwerp.

De hoveniers:

De hoveniers kiezen bij gemeenschappelijke tuinen voor robuuste, niet te dure, onderhoudsarme planten. Het zijn er heel erg veel, teveel om op te noemen. Inclusief bomen en struiken is er een basislijst van misschien 500 plantensoorten. Er wordt gewerkt met een combinatie van heesters en vaste planten. Naast vaste planten is het belangrijk om met bollen en knollen het bloeiseizoen te verlengen en gaten op te vullen.

De keuze is ook afhankelijk van het doel: voor een speeltuin worden meer heesters toegepast omdat die sterker zijn en voor een siertuin meer vaste planten.

Sommige hoveniers beperken zich bewust tot inheemse soorten en/of tot biologisch geteelde planten. Dat beperkt het aantal soorten. Daarbij zouden hoveniers geholpen zijn als de kwekers een duidelijk onderscheid zouden maken tussen de inheemse planten en de gecultiveerde soorten. Ook de leverbaarheid van specifieke soorten speelt een rol in het keuzeprocess.

Een lijst wat niet te gebruiken is misschien nog belangrijker dan een lijst wat wel te gebruiken.

De kweker:

Kenmerken van een goed assortiment:

- De structuur van de planten moet 12 maanden per jaar goed zijn, los van de soorten.
- De planten als geheel moeten de vier seizoenen laten zien voor een beleving van het groeiseizoen.

- Het aantal soorten per m² moet zo groot mogelijk zijn. Op een klein stuk passen toch misschien wel 5 soorten.
- Maatwerk qua sfeer voor de locatie en de opdracht.
- Technische randvoorwaarden als bodem, licht, water.

“Wij willen dat onze klant tevreden is met iets wat goed werkt en we willen ook dat wij ons kwaliteitsstempel onder de planten kunnen zetten, zodat dat de planten geen slechte naam krijgen. (...) Dus wij doen ook aan planttevredeheid onderzoek. Dat is dat stukje duurzaamheid waar wij ook voor staan, want wij vinden het zonde als er heel veel geld uitgegeven wordt aan al die planten die wij met liefde kweken, aan een ontwerp wat gemaakt wordt, aan de plek die gecreëerd wordt en dan binnen 2, 3 jaar is alles weg. Zonde van de tijd en energie. Dat valt niet binnen onze duurzaamheidsprincipes.”

De kweker werpt al zijn kennis in de strijd om een zo mooi mogelijk ontwerp te maken. Daarbij denkt hij ver vooruit: het moet niet alleen jaarrond aantrekkelijk zijn en de dynamiek van de seizoenen laten zien, het moet ook over vijf jaar en tien jaar nog werken. Daarbij is het onderhoud wel van belang. Minimaal onderhoud leidt tot minimale beeldkwaliteit, ook als het ontwerp goed was. Daarom gaat de kweker steeds meer advies geven over het onderhoud, bijvoorbeeld door workshops te organiseren. Bij particuliere opdrachtgevers komt het bedrijf langs om te adviseren over het onderhoud. Maar in het openbaar groen en bij woningcorporaties is daar geen geld voor en is het onderhoud de bottleneck.

“De opdrachtgever geeft een opdracht af van: we willen graag zoveel vierkante meter groen. En ik zorg ervoor dat het eigenlijk zo mooi wordt

dat mensen daar een gevoel van enthousiasme bij krijgen. Dus eigenlijk stop ik er meer in dan de opdrachtgever vraagt. Ja, ik ben niet voor niks een plantenontwerper. Ik heb niet voor niks een passie voor groen en voor bloemen en mijn persoonlijke missie zo je wilt is eigenlijk dat ik wil bijdragen om de wereld zo groen mogelijk te maken.”

2.5 Mening van bewoners over planten in gemeenschappelijke tuinen

De corporaties:

Bij het herinrichten van een binnentuin, die ook in de servicekosten wordt verrekend, moet 70% van de bewoners akkoord gaan. Met een verhoging van de huur is vaak al de helft het oneens, dus kiest een woningcorporatie er soms voor om het niet in de servicekosten te verrekenen.

Een deel van de mensen is enthousiast over de vergroening. Een ander deel is kritisch en afwachtend. Vooral bomen leveren discussie op, omdat ze schaduw en afgevalen blad opleveren, en misschien wel gelegenheid voor kwajongens om een woning binnen te klimmen. Maar soms wordt juist weer het kappen van een boom (waar zwam in is geconstateerd) tegengehouden door de bewoners. Bij wilde begroeiing hebben bewoners angst voor ongedierte, maar van kruidenrijk grasland hebben ze al een beeld omdat veel gemeenten dat doen. Het meest populair zijn vaste plantenborders omdat die het mooist eruit zien, maar die zijn dan weer het duurst voor de corporatie om aan te leggen.

“Het kruidenrijk grasland valt op zich in goede aarde, zolang het maar niet te dicht bij de woningen komt. Wat heel erg helpt is dat gemeenten daar

al een aantal jaar mee bezig zijn waar je naar kan refereren en mensen snappen dan, oh ja, dat is goed voor de bijtjes en de vlindertjes. Dat soort teksten krijg je letterlijk te horen, dus mensen snappen dat, herkennen dat.”

Bij herinrichting van een gemeenschappelijke tuin na herstructurering wil de corporatie de bewoners mee laten denken en ze beloven dat ook aan de bewoners. Maar in de praktijk is het lastig omdat lang niet duidelijk is wie de terugkeerders zijn. Dan zitten de mensen erin en hebben ze kort na de verhuizing hun handen vol. De participatie kost tijd, de corporatie wil de tuin niet een half jaar braak laten liggen, het planten van struiken en bomen is seizoensgebonden dus die kans wil je niet nog een jaar uitstellen. Zo komt de participatie in het gedrang en dan zijn bewoners boos.

Participatietrajecten over tuinen komen moeizaam van de grond. Een kleine groep komt opdagen maar de meesten hebben geen idee of vinden het niet belangrijk. Daarvoor worden soms ‘community builders’ ingeschakeld en er wordt met moodboards gewerkt. Moodboard materiaal in de vorm van plantensoorten zou hierbij kunnen helpen.

Tegelijkertijd zijn er ook gemeenschappelijke tuinen die (mede) door de bewoners worden onderhouden. Dat komt eerder van de grond naarmate wooncomplexen kleiner zijn. Ook verschilt het per gemeente. Ook als nieuwe tuinen meteen mooi worden aangelegd geeft dat een impuls aan betrokkenheid van de bewoners.

Qua soorten voor in een gemeenschappelijke tuin komen bewoners met uiteenlopende ideeën: tropische, traditionele en inheemse planten.

De hoveniers:

Een hovenier signaleert dat sommige corporaties hun bewoners van tevoren betrekken bij een herstructurering van een tuin, en andere niet.

“Er zijn ook blijkbaar verenigingen, die betrekken de bewoners er niet bij, die zijn gewoon van: joh we gaan het op deze manier doen en we merken wel of het positief wordt ontvangen door bewoners.”

Het betrekken van bewoners gebeurt wel steeds vaker. De hoveniers geven er de voorkeur aan dat bewoners goed worden ingelicht. Tegelijk is er de kanttekening dat de kennis van de bewoners beperkt is, en dat ze dus puur een ontwerp of een plantensoort kiezen op basis van de kwaliteit van het beeldmateriaal. En niet op basis van kennis over de plantensoorten. Ook is de kleur vaak belangrijker dan de plantensoort, waarbij voorkeur voor kleuren erg verschillend kan zijn bij bewoners.

“Daar hadden we gewoon wat verschillende kleurstellingen, wat verschillende bloeiwijzen en daar hadden we 3 concepten gemaakt en we lieten ze kiezen uit die concepten. Dat vonden ze dus heel erg moeilijk.”

Direct na het aanplanten van vaste planten zijn bewoners vaak teleurgesteld omdat ze allemaal kleine plantjes zien. Bij de oude manier van aanplanten met heesters als Hortensia staat een tuin wel meteen vol en dat is wat ze gewend zijn. De hovenier vraagt dan om een paar maanden geduld en als alles groeit en bloeit zijn de bewoners meestal blij verrast.

Er zijn ook veel bewoners die uit eigen beweging planten, molentjes en kabouters aanbrengen in gemeenschappelijke tuinen, en dat ook gaan

bijhouden. Dat wordt door de corporaties meestal gedoogd omdat deze mensen ook een wakend oog hebben in de tuin. Als deze tuinliefhebbers stoppen moet de situatie meestal door de hovenier weer hersteld worden.

De kweker:

Bewoners reageren soms positief en soms negatief op inheemse kruidenmengsels. Er zijn bewoners die bij de gemeente meer biodiversiteitsbeleid in gang zetten, en andere die het een rommel vinden en het dan zelf maar gaan maaien. Daarbij is het belangrijk gebleken om niet de nadruk te leggen op hoe het eruit ziet, maar waarvoor het belangrijk is, dus dat het positief is voor vlinders en bijen en vogels.

2.6 Mening van bewoners over planten in privé tuinen

De corporaties

Privé tuinen bij corporatiewoningen zijn bovengemiddeld vaak verhard. Soms is dat een bewuste keus. Men wil ruimte voor barbecue party's of een zwembad. Veel bewoners vinden het bijhouden van planten in hun eigen tuin teveel werk. Ze willen hun privé tuin daarom graag bestraat hebben. Klimop planten in een erfafscheiding werden door bewoners verwijderd en vervangen door plastic planten. Met grind of tegels moet je ook onkruid bestrijden en de vraag is of dat minder werk is. Onvoldoende kennis kan daarvan ook een oorzaak zijn; bij de meeste bewoners is de plantenkennis beperkt. In dat geval kan een corporatie de dialoog aangaan.

“Het idee van: als ik het aanleg moet het lekker onderhoudsarm. En ook van ja, maar wat dan en hoe dan? Eigenlijk al de link met de natuur te veel kwijt zijn. En het bijna eng beginnen te vinden.”

Sommige bewoners zijn juist wel enthousiast over groene projecten en dat is de 10-15% die komt opdagen als de corporatie een tuinenworkshop organiseert. Deze mensen hebben soms ambitieuze tuinen met bv koikarpers of een mediterrane tuin met olijfbomen.

Bij sommige bewoners is geen geld, geen tijd en geen ruimte voor het inrichten en onderhouden van hun eigen tuin. Vergeleken met hun woning is de tuin echt bijzaak.

“Soms ook helemaal geen ruimte in het hoofd, van ja, ik heb andere problemen en dan is de tuin wel het laatste waar ik mee bezig ben. Een aantal mensen zit gewoon echt in de overlevingsmodus. Daar moet je reëel in zijn. Dat zagen we ook toen we bij een tuintjesproject planten hadden uitgedeeld. En wij zagen van nou, die planten stonden gewoon een paar weken later nog steeds in een kratje in de voortuin. Dus aangebeld, goh, waarom heeft u ze nog niet geplant, want dat is niet echt bevorderlijk voor die planten. En dan blijkt dat er gewoon heel veel ellende achter die voordeur zit.”

Uiteindelijk zijn bewoners zelf verantwoordelijk voor hun privé tuin en wat de corporatie doet moet wel in goede aarde vallen. Dus de dialoog is best lastig.

“In dit geval moet je niet hebben dat mensen bij de eerste zomer denken: ik zaag de boom om en ik steek mijn vuurkorf ermee aan. Dat is dan toch een beetje zonde.”

Een hovenier signaleert dat het werken met kleine stekjes van vaste planten een psychologisch effect heeft op de bewoners omdat het steeds mooier wordt. Dit in tegenstelling tot eenjarige planten die een paar weken na aankoop vaak al minder mooi worden.

3. GESCHIKTE PLANTENSOORTEN

Het oorspronkelijke doel van dit onderzoek was de planten ook echt in kaart te brengen. De geïnterviewden van de corporaties hadden echter te weinig beeld van het huidige assortiment. Hoveniers en kwekers hadden juist teveel beeld waardoor ze er alleen in meta-termen over konden praten.

“Nou, we hebben wel een lijstje van vaste planten bijvoorbeeld. Maar om het te gaan opnoemen? Dat lijkt me een beetje lastig.”

Het daadwerkelijk aanleggen van een lijst kan monotonie in de hand werken. Ook zou die lijst heel erg lang worden en dus in elk geval voor de corporaties niet informatief. Toch kwamen er wel veel plantensoorten aan de orde, en die staan hieronder op een rij.

3.1 Cultuurplanten voor gemeenschappelijke tuinen

Een hovenier:

“Ze hebben veel liever een plek waar ze een brommer of een fiets kunnen neerzetten, of de auto, of een plek waar ze gewoon met zijn allen samen kunnen barbecueën of dat soort zaken. En op plek 5 staat van ja, het is een leuke plek om plantjes in te zetten. Nou zo'n plantje, dat moet dan wel relatief sterk zijn, denk ik. En, ik denk ook dat als je daar een assortiment van planten voor zou kunnen inpassen die het volhouden en die ook mooi zijn en afwisseling geven het hele jaar, dat mensen daardoor geïnspireerd raken om zich daarvoor in te zetten. En dat je dan dus met enige begeleiding, met enige uitleg, met enige hulp best wel mooie dingen kunt creëren in die privé tuin.”

Wel:

Vaste planten:

- Maagdenpalm (bodembedekker)
- Geranium (bodembedekker)
- Sedum voor groene daken en als bodembedekker
- Persicaria
- Nepeta / kattenkruid
- Lavendel vanwege het wintersilhouet
- Hemelsleutel: droogtebestendig, bloeit in de herfst
- Ereprijs
- Salvia
- Zonnehoed

Bollen

- Verwilderingsbollen

Erfafscheidingen:

- Beuk
- Hedera
- Liguster

Bomen / struiken / klimmers

- Botanische rozen, enkelbloemige rozen: voor biodiversiteit
- Krentenboom

Niet:

- Gras
- Hoge bomen

- Braamstruiken
- Eenjarigen
- Struiken met dorens
- Papavers (fragiel)
- Ernstig giftige planten zoals Taxus
- Grote vakken met dezelfde planten (bv Symphoricarpus / Sneeuwbes)
- Hortensia (droogtegevoelig)
- Hazelaars (allergeen)

3.2 Rozen

Corporaties:

Rozen zijn mooi en bloeien vaak. Corporaties zijn echter terughoudend met rozen. Ze hebben de naam onderhoudsgevoelig en kwetsbaar te zijn, kritisch wat betreft standplaats, en meer voor gevorderde tuiniers. Ook kunnen mensen over doorns klagen.

De cultivars doen misschien niet veel voor de biodiversiteit.

Als deze problemen opgelost kunnen worden dan zouden rozen wel kunnen bijdragen aan meer diversiteit in het assortiment. Misschien zijn er ook makkelijke soorten, of zijn inheemse soorten toepasbaar. Als rozen nectar bieden voor insecten en bottels voor de vogels. Als ze robuust zijn en gemakkelijk.

Hoveniers:

Hoveniers vinden rozen mooi, maar denken niet meteen aan rozen voor sociale woningbouw, omdat rozen als arbeidsintensief gelden en dat

willen opdrachtgevers niet. Rozen moet je elk jaar intensief snoeien en er zit zwarte grond ertussen die vaak gewied moet worden. Maar misschien geeft een hovenier aan, zijn die ideeën achterhaald en is het tijd voor nieuwe informatie via vakbladen en VHG.

“Maar misschien heeft die groep van beplanting nog dezelfde slechte naam in ons wereldje die vroeger ook de vaste planten hadden. Als je zeg maar met vaste plantenborders zou aankomen een aantal jaren geleden, dan werd je uitgelachen, want dan zei men, dat is veel te arbeidsintensief, omdat er een beetje conservatieve beheermethodes nog naar voren kwamen zoals het opbinden van riddersporen en nou ja, noem het maar op. Dus die arbeidsintensiviteit van de oude vaste plantenborders is totaal anders dan de vaste plantenborders die we nu hanteren. Dat geldt misschien ook in grote mate voor rozen.”

Een andere hovenier geeft aan dat het snoeien van rozen nu nog te moeilijk wordt aangeleerd.

“Ik had op de opleiding geleerd hoe je dan struikrozen moest snoeien en toen kwam ik in de praktijk en toen had ik het daar met een hovenier over en die zei, joh, doe niet zo idioot, gewoon hup, kort, kort, kort, kort, klaar.”

Een van de hoveniers past als lage heester wel botanische rozen toe. Enkelbloemige rozen hebben meer betekenis voor de biodiversiteit en klimrozen zijn makkelijker dan struikrozen. Daarnaast zijn er inheemse soorten zoals Egelantier, Hondсроos en Duinroos.

3.3 Inheemse planten voor gemeenschappelijke tuinen

De corporaties:

Inheemse planten zijn bij veel corporaties al in beeld en worden steeds meer toegepast. Inheemse struiken kunnen ingevoegd worden tussen cultuurstruiken. Kruiden die er mooi uitzien en waar mensen vrolijk van worden kunnen ook. Misschien moeten ze worden aangevuld met cultuurplanten die wat langer doorbloeien.

Bij sommigen, zowel medewerkers van woningcorporaties als bewoners, worden inheemse planten nog gezien als onkruid en is er angst dat het gaat woekeren. Dus daar moet zowel binnen corporaties als bij bewoners eerst nog meer bewustzijn gecreëerd worden waarom dit van belang is. Bewoners moeten bijvoorbeeld leren dat verwelken en verdrogen bij de natuurlijke cyclus van planten horen.

“Het is natuurlijk ook een beetje aanleren aan mensen dat niet altijd alles eruit ziet als een als een bloeiende tulp. Planten die verwelken ook en die worden bruin in de winter.”

Voordelen van inheems assortiment voor gemeenschappelijke tuinen:

- Goedkoper
- Lage footprint want in Nederland gekweekt

Inheems assortiment wordt aan de hovenier gevraagd bij de opdracht maar dan is de corporatie er afhankelijk van of de hovenier dat ook meeneemt.

De hoveniers:

Inheemse planten leven minder lang dan cultuurplanten. Hoveniers zoeken daarom samen met kwekers naar goede combinaties van inheemse vaste planten en cultuurplanten. Dus dan is een bepaald percentage inheems.

Bij inheemse planten is de verkrijgbaarheid soms een probleem, vooral bij heesters.

Verder is er een grijs gebied: wanneer is een plant echt inheems? Soms heb je cultivars van inheemse soorten, of een soort komt eigenlijk alleen in Zuid-Limburg voor, of ze komen in Frankrijk in het wild voor. Of een soort is wel goed voor de insectenbiodiversiteit, zoals de Vlinderstruik. Een duidelijke lijst van kwekers welk deel van hun aanbod inheems is zou helpen om de verzoeken om inheems plantmateriaal toe te passen makkelijker te maken.

De kwekers

Kruidenrijk grasland heeft veel voordelen voor biodiversiteit en heeft als voordeel extensief beheer. Dit hoeft je maar 1 of 2 keer per jaar te maaien, traditioneel gazon 13 x per jaar. Daarom lijkt het voor corporatietuinen kansrijk.

Inheemse planten hebben meestal de neiging om zich uit te zaaien. Dat maakt dat er ander beheer nodig is, dus eens per jaar extra begeleiding om te kijken hoe het zich ontwikkelt en meer tolerantie in het ontwerp.

Vaste planten:

- Wilde marjolein: bloeit lang en kan tegen een stootje
- Margrietten (sterk en herkenbaar)
- Bodembedekkers (Kruipend zenegroen, Wilde marjolein)
- Beemdkroon
- Dagkoekoeksbloem
- Brunel
- Paardenbloem
- Brandnetel
- Alchemilla / Vrouwenmantel
- Geranium / Beemdooievaarsbek
- Zuring
- Biggenkruid
- Hopklaver

Een/tweejarig:

- Vingerhoedskruid (zaait uit)
- Akelei (zaait uit)

Bomen / struiken / klimmers

- Botanische rozen
- Vlier
- Liguster (rekening houden met allergie)

3.4 Cultuurplanten voor privé tuinen

Corporaties:

Planten die goed tegen droogte kunnen en tegen veel water, biologisch geteeld en niet te kleine potmaten. Stevige planten die meteen aanslaan.

Hoveniers:

Planten voor sociale woningbouwtuinen moeten sterk zijn en makkelijk in onderhoud. Traditionele borders kunnen veel wieden vergen.

“Zo'n assortiment moet dus inderdaad sterk zijn qua soorten. Die ertegen kunnen als je niet zoveel kennis van planten hebt en je hebt niet zoveel kennis van het onderhoud en je hebt ook niet zoveel energie, tijd of zin om onderhoud te doen. Dan moet die beplanting toch zijn ding doen, functioneren zowel qua structuur, qua groen als qua beeld wat mooi is.”

Je moet mensen wel wat instructie geven voor het onderhoud.

Vaste planten met verschillende hoogtes en kleuren

- Salvia: mooie aren, er zijn veel soorten
- Asters: bloeien laat (maar geen woekerende soorten)
- Brunnera / Kaukasische vergeetmij niet
- Vrouwenmantel
- Geraniums
- Vinca / Maagdenpalm: overheerst wel snel
- Pachyphragma / Kaukasische Boerenkers: bodembedekker, bloeit vroeg met witte bloemen
- Smeerwortel: voor de schaduw
- Rudbeckia: geel zonnehoejde voor het najaar

- Stachys officinalis / Betonie, Koortskruid
- Ajuga
- Helleborus

Duurzame bollen en stinzenflora

- Sierui
- Narcis

Sierheesters, bloeiende heesters

- Hortensia (favoriet en in een privé tuin is het te doen om ze water te geven)
- Cornus alba: mooi winterbeeld met rode takken en makkelijk te snoeien
- Vlinderstruik
- Rozen: enkelbloemige soorten en klimrozen.

Bladhoudende heesters voor het winterbeeld

- Zonneroosje: stevig struikje met mooie bloemen

Grassen:

- Carex

Een/tweejarigen:

- Stokroos, zaait zich weer terug, geschikt voor geveltuinten

Niet:

- Lupine (kortlevend)
- Campanula portenschlagiana: woekert en zaait uit
- Rosa Rugosa / Rimpelroos of Japanse bottelroos: woekert

3.5 Inheemse planten voor privé tuinen

De corporaties:

Mensen bepalen zelf wat ze in hun tuin zetten, dus de invloed van corporaties is beperkt. Mensen laten zich misschien lastig overtuigen, al spreekt het de meesten wel aan als iets goed is voor bijen en vlinders. Een corporatie zou een voorbeeldtuin ermee kunnen aanleggen. Vervolgens is maar de vraag of mensen dit aanbod bij het tuincentrum kunnen vinden. Wanneer de corporatie inheemse planten in een plantenpakket aanbiedt, is het makkelijker, dan zullen bewoners dit niet weigeren. Voor de meesten zal het onderscheid inheems / cultuurplant niet eens scherp zijn.

De hoveniers:

Inheemse planten roepen bij mensen met wat meer kennis herinneringen op aan vroeger, maar toch willen ze het zelf niet in de tuin omdat het rommelig oogt. Een nadeel van inheemse planten is dat ze halverwege de zomer uitgebloeid zijn, dus combineren met cultuurplanten is nodig voor een jaarrond mooi beeld.

De kwekers:

Er zijn heel veel mogelijkheden voor inheemse planten in prive tuinen. Er zijn veel soorten in allerlei hoogtes. Een voordeel van inheemse planten is ook dat er voor moeilijke plekken altijd wel een te bedenken is. Bijvoorbeeld te schaduwrijk of te nat, wat met het traditionele assortiment moeilijk op te lossen is. Soms zijn dat wel planten met wat minder uitstraling.

Nadeel van inheemse planten in een kleine tuin is dat er meteen een gat valt als ze doodgaan.

“Er zijn superveel groeiomstandigheden waaraan planten in 100.000-en jaren zich aan hebben gepast en ergens een niche hebben gevonden. En al die niches kun je in een tuin ook terugvinden en daar kunnen dus ook prima planten worden toegepast.”

Wel:

Vaste planten:

- Margriet: sterk en herkenbaar
- Longkruid: voor de schaduw
- Knoopkruid
- Centaurea
- Silene dioica / Dagkoekoeksbloem
- Bolderik
- Kamille
- Moederkruid
- Kruipend zenegroen: bodembedekker
- Beemdooievaarsbek
- Wilde Marjolein
- Dovenetel (schaduw)
- Varens
- Campanula's

Een/tweejarigen:

- Korenbloem
- Vingerhoedskruid

- Grote en Kleine Teunisbloem: zaaien uit

Heesters / klimmers

- Rosa rubiginosa / Egelantier

4. CORPORATIEGROEN EN GEMEENTEGROEN

4.1 Is er verschil tussen gemeentegroen en corporatiegroen?

Gemeentegroen is vaak saai. Het is groen maar het heeft weinig meerwaarde voor bewoners of biodiversiteit. Het zijn vaak grote vakken met dezelfde prikkelsstruiken. Het wordt slecht onderhouden; een keer per jaar wordt het gesnoeid. Gaten die door droogte zijn gevallen worden pas na lange tijd weer aangevuld. Er is bij de gemeente een gebrek aan middelen. Sommige gemeenten hebben strakke richtlijnen voor het groen wat ook tot een saai en sober resultaat kan leiden. De corporatie heeft weinig invloed op hoe een gemeente het aanpakt. Maar bij gemeenten is wel enige verbetering te zien, bijvoorbeeld in nieuw aangelegde groenstroken.

Bij corporaties is het meestal gevarieerder. Vooral bij nieuwbouw worden tuinen vaak heel mooi ingericht. Corporaties hebben vaak besloten binnentuinen; in dat geval kunnen ze de beheerkosten aan de bewoners doorberekenen. Bij een openbaar toegankelijke tuin is dat niet zo. Soms heeft een stuk corporatiegrond een openbaar karakter en dan wordt het soberder ingevuld met gras en bomen en een wandelpad, parkachtig, net als het gemeentegroen.

Bij openbaar groen in sociale woningbouw wil men hangjongeren voorkomen en wordt dus gekozen voor laagblijvend groen en geen struiken.

Als er groen van gemeente en corporatie aan elkaar grenst wordt soms samengewerkt in de inrichting en het beheer. Dat kan een gezamenlijk

ontwerp zijn, of ook dat het beheer bij een van de partijen ligt en de ander een factuur daarvoor krijgt. Een voordeel is dat gemeenten vaak meer expertise hebben op het gebied van groenvoorziening. Daar kunnen corporaties van leren.

Vooraf bij nieuwbouw en herstructurering zijn kansen voor samenwerking tussen gemeente en corporatie. Dan kan gezamenlijk gekeken worden naar het realiseren van meer groen, of het oplossen van hittestress. Een corporatie heeft een idee om aan de gemeente te vragen om bij te dragen door in elke achtertuin een boom te planten. De samenwerking voor een groenere inrichting van sociale woningbouw wijken is nog nieuw, en is een behoorlijk proces. Vaak zijn er nog andere partijen bij betrokken naast corporatie en gemeente, zoals sociale partners en het waterschap.

Het komt ook voor dat gemeentegroen en corporatiegroen aan elkaar grenzen terwijl er niet wordt samengewerkt. Dan worden delen van dezelfde heg op verschillende tijden geknipt en klagen de bewoners daarover. Omgekeerd is er ook wel eens snippergroen dat door de een jarenlang wordt beheerd en toch eigendom van de ander blijkt te zijn.

De hoveniers:

Gemeenten lijken meer met een standaard assortiment lijst te werken. De lijst van toegepaste heesters is op twee handen te tellen. Er is minder maatwerk, minder beheer. Vanouds zijn er grote plantvakken met allemaal dezelfde heesters erin, hufterproof groene struiken zoals Cotoneaster. Er worden daarnaast veel inheemse mengsels voor kruidenrijk gras ingezaaid waar weinig beheer voor nodig is. Er is wel een ontwikkeling gaande naar meer bloeiende vaste planten.

Een tuin voor een corporatie wordt ontworpen voor meer sierwaarde. Bij het ontwerpen van een tuin kijken hoveniers ook naar de omgeving en proberen ze een tuin daarop te laten aansluiten. Bijvoorbeeld in een wijk die bewust zonder afrasteringen is ontworpen.

De kweker

Ziet geen onderscheid tussen assortiment voor gemeentegroen of corporatiegroen. Waar wel onderscheid in is, is het onderhoudsbudget en de aanwezige kennis.

4.2 Aangepast assortiment openbaar of privaat groen

Een hovenier werkt juist niet vanuit een basislijst, maar vanuit de plek en de opdracht. Criteria zijn de standplaats, de bodem, de wensen van opdrachtgever en bewoners, en de opbouw van de huizen (bijvoorbeeld of de eerste woonlaag op de begane grond is of daarboven). Het bedrijf doet zelf bodemonderzoek of laat dit doen. De bodem is de basis. Voor een moestuin moet je ook weten of er geen vervuiling in zit zoals PFAS. Op basis van die inventarisatie wordt elke keer maatwerk geleverd.

“Ik denk ook dat juist teveel vanuit de standaardlijst wordt gewerkt. Dus daar rücksichtslos gewoon in de grond zijn neergezet. Daar hebben we ons altijd druk om gemaakt, dat daar dus heel veel fouten en latere problemen door zijn ontstaan.”

De hovenier die met een vaste lijst planten werkt, past die bij alle doelgroepen toe, maar kijkt daarbij ook nog wel naar de bodem.

De derde hovenier maakt geen onderscheid tussen doelgroepen, maar werkt niet voor particulieren of gemeenten, dus hun hele doelgroep bestaat uit gemeenschappelijke, private tuinen: zorginstellingen, bedrijven, woningcorporaties.

De plantenkweker heeft verschillende concepten die voor alle doelgroepen toepasbaar zijn, afhankelijk van de plek en het budget. Een concept dat tegen een stootje kan, een die wat meer beeldkwaliteit levert, en weer een andere die tegen droogte kan. Naast de concepten is ook nog heel veel maatwerk mogelijk. Alles van eigen kweek is biologisch, maar als er onvoldoende plantmateriaal is kan het zijn dat er wat niet-biologisch materiaal moet worden ingekocht.

Ook de zadenkweker maakt geen onderscheid naar klant, maar kijkt vooral naar de groeiomstandigheden voor de planten. Ook voor de leverancier is het van belang dat de planten aanslaan. Daarnaast passen kleinbloemige soorten en grassen beter in een berm, en liggen in tuinen dichtbij mensen juist grootbloemige soorten meer voor de hand.

Kortom, andere aspecten als bodem, situatie en wensen van de specifieke klant zijn belangrijker voor de plantenkeus dan wie de klantgroep is.

5. PROCES VAN BESLUITVORMING OVER ASSORTIMENT

5.1 Hoe kom je tot assortimentskeuzes?

De woningcorporaties zijn niet of beperkt bezig met assortimentskeuzes. Het is onderdeel van groenbeleid, maar dat groenbeleid of tuinenbeleid begint pas net vorm te krijgen. Dit groenbeleid kan ook leiden tot selectie van een hovenier op een keurmerk, op het werken met inheems materiaal en op het vermijden van bestrijdingsmiddelen. Een van de corporaties merkt op:

“Dan kun je ook meer zicht krijgen op welke hoveniers inderdaad een groen hart hebben en er ook echt mee bezig zijn.”

Niet alle hoveniers hebben blijkbaar een ‘groen hart’:

“Veel jongens willen gewoon stratenmaker worden. Ik ken maar weinig mannelijke hoveniers, (...), die geïnteresseerd zijn in planten of die een uitgebreide plantenkennis hebben.”

“Hoe zit je zelf in de wedstrijd, ben je stratenmaker, want daar valt natuurlijk wel een hoop aan te verdienen, aan de stratenmaker tegenwoordig.”

In onze interviewreeks komen dergelijke ‘stratenmakers’ niet voor omdat het onderwerp plantenassortiment is. Maar brede interesse in plantensoorten kan dus een criterium zijn om een hovenier op te selecteren.

Voor de gemeenschappelijke tuinen krijgt de hovenier richtlijnen mee van de corporatie, bijvoorbeeld over biodiversiteit, en bepaalt daarmee het

assortiment dat wordt aangeplant. De kennis over goede combinaties ligt bij de hovenier. Na ontvangst van het ontwerp proberen de corporaties zich er wel in te verdiepen.

In de privé tuinen bepalen de bewoners het. In de toekomst komen er misschien wel voorbeeldtuinen, tuinconcepten of worden er kaders gemaakt met daarin ook plantsuggesties. Als corporatie kun je ook een folder of boekje maken voor de bewoners met daarin wat beplantingstips. Daarin kun je het al toespitsen op de grondsoorten waar de corporatie haar vastgoed op heeft, bijvoorbeeld klei of veengrond. Ook worden bewoners soms geadviseerd over biodiversiteit, om meer dierenleven in de tuinen te bevorderen.

Soms heeft de gemeente nog invloed op de beplanting, bijvoorbeeld via tegelwip acties.

Door de hoveniers is juist uitgebreid nagedacht over het assortiment. Er is geleerd van het verleden: in de jaren '70 werden struiken aangeplant die op den duur voor de ramen groeiden. Moeilijk bereikbare plekken langs de gevel konden niet worden schoongehouden. Ook zijn soorten geplant die veel onderhoud vergen, terwijl daar tegenwoordig de budgetten niet meer voor zijn. De ontstane wildgroei werd af en toe met grote machines gekortwiekt. Daarom wordt nu ontworpen voor de lange termijn en inclusief low budget beheer. Daarbij wordt een basislijst van betrouwbare sterke planten gebruikt maar die is niet limiterend. Uiteindelijk gaat het om maatwerk voor elke plek.

Een hovenier hanteert een standaard lijst van vaste planten en struiken die aan de criteria voldoen (sterk, kleur, etc) en past die overal toe. Zowel in openbaar groen als in binnentuinen.

Twee hoveniers kiezen ervoor om zoveel mogelijk inheemse en biologische vaste planten te gebruiken. Bij inheemse struiken is dat lastiger omdat ze minder sierwaarde hebben, iets dat bewoners in sociale woningbouw wel graag willen. Een van hen gebruikt ook veel circulair plantmateriaal maar heeft daardoor minder invloed op het assortiment

Anderen hebben wel een set planten die ze vaak gebruiken, of succesvolle combinaties, maar proberen ook steeds nieuwe dingen uit. Dit ook in interactie met de kwekers. Dus dan is het een proces dat zich steeds verder ontwikkelt.

Verder bekijkt een hovenier ook de plek waar de planten moeten komen: wat is de grondsoort, hoeveel schaduw is er? Een grote struik moet niet op een kleine plek want dan vergt het veel onderhoud en kan de struik zich ook niet optimaal ontwikkelen.

Assortimentskeuzes zijn gebaseerd op opleiding (tot hovenier of tot landschapsarchitect), ervaring (bijvoorbeeld wat op verschillende bodems succesvol kan zijn) en bijscholing via social media en vakbladen. Ook door ontwerpen van anderen uit te voeren komen soms nieuwe plantensoorten in beeld die goed werken.

Een kweker werkt met moederplanten; die worden gescheurd, gestekt en gezaaid. Sinds een paar jaar is alles biologisch. De doelgroep zijn de hoveniers. Om het de hoveniers makkelijk te maken zijn er ook concepten

ontwikkeld: sets van planten die goed bij elkaar passen en waarvan een basistekening beschikbaar is voor hoe het geplant kan worden. De concepten kunnen per m2 worden besteld. Hiermee worden de klanten ontzorgd en wordt de prijs verlaagd. Daarbij is ook nog maatwerk mogelijk. Er zijn voor woningcorporaties wel eens speciale beplantingsplannen gemaakt. Ook zijn voor het programma Groenste Straat van Gelderland planten geleverd; dit programma werkt in straten waar vergroening het hardste nodig is omdat er veel tuinen zijn met tegels en grind.

De andere kweker werkt alleen met inheems materiaal. Dat inheemse materiaal is minder voorspelbaar dan cultuurplanten: ze kunnen sterk in grootte verschillen en zaaien zich uit. Daarbinnen zijn soorten te onderscheiden die voorspelbaarder zijn en daar wordt dan ook meer mee gewerkt.

Tabel: is er nagedacht over assortimentskeuzes in sociale woningbouw?

	Niet	Beperkt	Wel
Plavei		x	
Eigen Haard	x		
Trivire		x	
Wonion	x		
Staedion		x	
De Allantie		x	
Mooiland		x	
Engelsman			x
Weverling			x
Tuin van de Buren			x
Terrein en groenvoorziening			x
Straatboer		x	
Lageschaar		x	
Cruydt-Hoeck	x		

5.2 Wie bepaalt welke planten worden aangekocht

Een corporatie die van gras en bomen naar vaste planten wil, vraagt daarover advies aan een hovenier. In de besluitvorming over bestaande tuinen bepaalt een projectleider van de corporatie welke specificaties er in de uitvraag staan, bijvoorbeeld biodivers of bepaalde keurmerken. De hovenier bepaalt dan welke plantensoorten er in het ontwerp komen. De projectleiders vinden het voorstel dat er dan komt lastig te beoordelen. Uiteindelijk zet de directeur van de corporatie de handtekening maar die checkt ook niet de plantenlijst.

“De kennis over beplanting is bij ons gewoon heel laag, dus ja, we zijn allang blij als een hovenier met een leuk ontwerp komt en die zegt van: joh, dit is de beplanting die je kan gebruiken. Ja, er wordt vaak al gelijk ja tegen gezegd, zonder dat we daar zelf inbreng in hebben, of dat we daar echt inhoudelijk over mee aan het denken zijn.”

De corporaties moeten op de hovenier vertrouwen, maar vragen zich soms af of dat terecht is. En of dat het niet toch nog goedkoper kan.

“Want dat is voor ons best wel lastig om dat uiteindelijk te beoordelen, want dan komt er iets binnen. Ja en dan. (...) Misschien dat een aannemer een hovenier erbij zoekt en die zoekt wat voor hem het meeste opbrengt of de meeste omzet genereert en misschien is dat niet altijd de juiste keuze.”

Om het vertrouwen te verhogen zou er een keurmerk voor hoveniers kunnen zijn of een lijst met hoveniers met bewezen diensten voor woningcorporatietuinen van een goed niveau.

In sommige gevallen worden ook de bewoners nog geraadpleegd over het ontwerp. Sommige bewoners willen dan bijvoorbeeld groenten of fruit, en willen zelf ook bijdragen aan het onderhoud.

Bij nieuwbouw regelt de projectontwikkelaar het tuinontwerp en schakelt die daarvoor een hovenier in. Dat kan een hovenier zijn waar de corporatie ook al mee werkt. De corporatie geeft aan de projectontwikkelaar wel weer specificaties mee, maar die gaan vooral over technische aspecten zoals beweegelementen, ontspannen en

ontmoeten elementen, waterberging, en klimaatadaptatie. Biodiversiteit kan ook een van de eisen zijn.

De hoveniers bevestigen dit beeld. Formeel beslist de opdrachtgever die een uitvraag doet bij een ontwerp bureau of een hovenier. Maar meestal blijft dat beperkt tot globale eisen zoals onderhoudsarm, rekening houden met balkons en huf terproof, en bepaalt de hovenier welke planten worden gekozen.

“Ik denk wel dat de corporaties heel erg vertrouwen en bouwen op de kennis van de specialisten en dat ze niet met eigen lijstjes komen. Dat heb ik eigenlijk bijna nooit meegemaakt. Ze hebben globale specificaties en dan wordt het door de hovenier of ontwerper ingevuld.”

De laatste tijd ontwikkelt het zich wel naar meer dialoog tussen partners. Daarbij is het meenemen van de bewoners in het ontwerp een nieuwe ontwikkeling waar de hovenier zich aan moet aanpassen.

“Wij merken bij woningcorporaties dat dat niet altijd een behoefte is om daar een terugkoppeling op te krijgen. Als ze zeggen van nou, we willen bijvoorbeeld bewoners mee laten denken... vaak zien we in die pilot projecten dat het wel een ding is. Maar ja, in sommige projecten wordt er gewoon van uitgegaan dat wij de kennis en expertise hebben, dan worden we vrij gelaten.”

De kweker geeft aan dat zij ook invloed hebben op de keuze, gebaseerd op hun assortiment. Zij zien dat of de leverancier van planten, of de hoveniers, of een ontwerp bureau de plantenlijst bepaalt. De ontwerp bureaus worden vaak ingeschakeld bij nieuwbouw.

5.3 Bijsturing assortiment door de klant

Hoveniers vragen vooraf wat de wensen zijn en nemen dat mee in het plan. Maar vaak hebben woningcorporaties te weinig kennis om echt op plantenkeus bij te sturen.

“Wat je ziet is dat de woningbouwcorporaties wel het groen wat hoger in het vaandel hebben staan, maar zelf daar niet zo heel veel van weten. Want dan vragen ze wel aan ons de expertise, van: wat zouden jullie doen?”

Klanten die dat wel doen willen vaak dat planten nut hebben voor hunzelf: vruchten, kleur, geur. Kleuren worden het vaakst gevraagd, en lang bloeiende planten. Ook wordt wel om eetbare of om inheemse beplanting gevraagd. Bij hulp voor privé tuinen kunnen mensen ook een keuze maken uit verschillende bloemkleuren maar de keuze is dan wel beperkt tot wat er ‘in de bak zit’. Bij privé tuinen kunnen de bewoners dit zelf aanvullen.

Als het kan worden wensen meegenomen, zegt een andere hovenier, maar we zijn ook eerlijk als het geen goed idee is. Dan is er dus geen bijsturing van het assortiment door de klant, maar bijsturing van de klant door de hovenier. Bijvoorbeeld bomen die te dicht bij een gebouw worden geplant en dan na 20 jaar alweer weg moeten. Of struiken die te dicht langs een pad staan waardoor continu snoeien noodzakelijk is en de struik zich niet goed kan ontwikkelen. Omgekeerd worden inheemse planten vaak te weinig gewaardeerd omdat ze er een deel van het seizoen niet mooi uitzien.

“We zien dat daar een verantwoordelijkheid ligt om vanuit onze professionele kant daar een mening over te hebben.”

Bij de kwekers is alles mogelijk: van een complete plantenlijst, tot advies over een ontwerp, tot een vaag idee en dan wordt daarbij geholpen. Voorbeelden van wensen zijn een eetbare tuin en een wadi-beplanting. De twee geïnterviewde kwekers hebben een heel breed assortiment dus er is veel mogelijk. Soms wordt voor een klant bijgekocht bij andere leveranciers, maar dat is bij biologisch en/of inheems materiaal beperkt mogelijk.

5.4 Hulp bij privé tuinen en invloed daarvan op assortiment

De corporaties:

Privé tuinen in sociale woningbouw verschillen sterk, omdat ze door de bewoners vrij in te vullen zijn.

“De privé tuinen van bewoners, die zijn of helemaal dicht gestraat omdat ze denken dat dat onderhoudsvriendelijker is, of helemaal dichtgegroeid omdat mensen helemaal geen groene vingers hebben of helemaal niks met een tuin hebben, maar allang blij zijn dat ze een woning en een onderdak hebben. En er zijn bewoners die heel erg zuinig zijn op hun tuin. Ja, die heb je in alle soorten en maten. De een heeft een Japanse tuin, de ander heeft een botanische tuin. De derde heeft een oudhollandse tuin. Dus dan zit er veel verschil in.”

Relatief veel privé tuinen zijn bestraat. Bewoners hebben daar een voorkeur voor, deels vanwege kennisgebrek, en steken elkaar misschien ook aan in een wijk. Ook de toewijzingsregels werken dit in de hand

omdat benedenwoningen met een tuintje vaak vanwege de toegankelijkheid worden toegewezen aan mensen met een beperking en aan ouderen. Zij kunnen de tuin dan zelf slecht onderhouden. Dit speelt met name bij oudere wooncomplexen zonder lift.

Corporaties worstelen daarmee, want de bewoners hebben nu vrijwel volledige zeggenschap over hun tuin, zolang ze er wonen. Ook zou het corporaties teveel geld kosten om de inrichting van tuinen op zich te nemen. Bij nieuwbouw worden tuinen wel eens met een heg opgeleverd die bewoners moeten laten staan.

Mutaties zijn een moment waarop het kan veranderen. Enerzijds ten goede, als de corporatie een tuin op dat moment herinricht. Dat is duur, ordegrrootte 1000 euro per tuin, alleen voor het weer terugbrengen in een beplantbare staat. Met het risico dat de bewoner dit meteen weer terugdraait. Dan zou de corporatie eisen moeten stellen aan de staat waarin de tuin weer wordt opgeleverd, bijvoorbeeld met 50% groen, en moet de bewoner die kosten bij vertrek weer maken. In de tussenliggende periode kan er niet worden gehandhaafd.

Anderzijds kan de verandering ook ten kwade zijn. Er is bijvoorbeeld een bewoner met een groene, biodiverse tuin, maar die vertrekt, en de volgende bewoner verwijdert alle planten.

“Soms heb je woningen waar de eerste bewoner dan vertrekt omdat hij naar het bejaardenhuis gaat of overlijdt, dat er dan een nieuwe bewoner komt, een gezin, en het eerste wat ze doen, ze trekken al het groen eruit en dat wordt dan bestraat.”

Een andere methode is bewoners overtuigen en een groene tuin makkelijk maken, door bijvoorbeeld een aantal tuinontwerpen aan te bieden of schriftelijke adviezen te geven. Een corporatie werkt met een jaarkalender met tuinevenementen als een gezicht uit en pompoen snijden. Daar gaan snoei-activiteiten ook in opgenomen worden, of mesten, of andere seizoensgebonden taken.

“Je zou bij het tekenen dat in een flyer mee kunnen geven. Bijvoorbeeld 10 tips voor een onderhoudsarme tuin. Dat zou kunnen, dus dat willen we nog verder gaan uitrollen als ons beleid vorm heeft gekregen.”

Daadwerkelijke fysieke hulp gebeurt vaak in de vorm van kleine projecten om ergens de leefbaarheid te verbeteren. Verschillende corporaties schakelen een vrijwilligersorganisatie als Stichting Present of Tuinrangers in om te komen helpen. Straatboer is een gespecialiseerd hoveniersbedrijf dat kan worden ingeschakeld voor privé tuinen in sociale woningbouw. Verder worden wel eens burens gekoppeld om te helpen met elkaars tuin.

“Dan kijken we ook van: waar speelt bijvoorbeeld veel klimaat of hitte? Of is het heel erg stenig, of kun je iets doen met vergroenen om de leefbaarheid te verbeteren of om wat contact te creëren tussen bewoners. Maar dan zijn het wel echt projectjes en niet dat we dat nu standaard overal gaan doen.”

Ook de kosten van de kleine projecten zijn voor een corporatie lastig op te brengen, dus dan wordt er gepuzzeld: misschien kan de bewoner zelf de planten gaan halen en erin zetten. Soms heeft Stichting Present zelf budget om planten aan te leveren (en dan bepalen zij het aanbod van de planten), of wordt een bedrijf in de omgeving gevonden die plantgoed wil

sponsoren. Soms wil de gemeente iets subsidiëren, bijvoorbeeld in Huizen waar de gemeente de bestrating en het zand eruit haalt en de corporatie een hovenier betaalt om er planten in te zetten. Sommige gemeenten beknibbelen op groen proberen juist de corporatie te laten betalen.

“De gemeente denkt: nou mooi, zetten jullie allemaal bomen in de voortuinen neer? Hoeven wij dat niet te doen in het openbaar gebied. Ja, dan heb je allemaal bomen. En dan moet de bewoners al die bomen gaan onderhouden, dus dat is nog even op zoek hoe je daar tot een samenwerking kan komen.”

Bij het samenstellen van een gratis plantenpakket schakelen corporaties soms de hulp van een hovenier in. Daarmee worden dan een of twee pakketten met meerdere soorten vaste planten samengesteld waaruit de bewoners kunnen kiezen. Of de hovenier wordt door de corporatie gevraagd om naar een straat toe te komen met een aantal trays waaruit bewoners verschillende soorten kunnen kiezen.

Bij tegelwip acties worden meerdere soorten vaste planten en struiken aangeboden die daarvoor geschikt zijn. De soorten worden dan bepaald door anderen, bijvoorbeeld de gemeente of Stichting Steenbreek. Dan kiezen mensen vaak de plant die op dat moment in bloei staat. Of ze kiezen iets wat ze nog niet hebben. Dit zijn vaak al mensen met wat meer affiniteit met een tuin. Dat het goed is voor de biodiversiteit spreekt veel mensen aan.

Nog een andere vorm is dat bewoners een tegoedbon krijgen waarmee ze zelf naar een tuincentrum kunnen.

Bij het inschakelen van een hovenier geven corporaties criteria aan voor de te leveren planten:

- Bijdragen aan biodiversiteit
- Niet te moeilijk
- Jaarrond bloeiend
- Niet te groot
- Geven kleur
- Blijvende planten, dus vaste planten en struiken, en misschien bollen, maar geen eenjarige planten.

De hoveniers:

Helpen met privé tuinen door hoveniers komt weinig voor.

Een vorm van hulp die voorkomt is een adviesuurtje: dan is de hovenier eens in de zoveel tijd beschikbaar voor vragen over snoeien en beplanting.

Een andere taak van hoveniers is opschonen van privé tuinen na mutatie.

Een hovenier geeft aan dat de privé tuinen vaak zo klein zijn, dat ze bestraten in de hand werken. Dan is het beter om het evenwicht meer naar gemeenschappelijke tuinen te trekken.

Een van de geïnterviewde hoveniers is juist wel veel bezig met privé tuinen. Daarbij is het hoofddoel de bewoners groene vingers te geven: te laten zien dat ze het kunnen en dat het leuk is. Het vergroenen van een wijk komt op de tweede plaats.

“We geven educatie hoe ze de tuin moeten onderhouden zodat hun kinderen het ook zien, of als ze verhuizen, dat de volgende ook weer een

groene tuin heeft. Als de corporatie een onderhoudsabonnement geeft, ze betalen 10 euro per maand en je mag er niet aankomen en wij schoffelen voor jou, dan betrek je de bewoner niet.”

6. OVERBRUGGEN VAN KENNISVERSCHIL

6.1 Hoe wordt gecommuniceerd over assortimentskeuzes

De beplanting is onderdeel van een breder gesprek over het ontwerp van een gemeenschappelijke tuin. In het traject naar meer aandacht voor de groene inrichting van sociale woningbouw is klimaatadaptatie belangrijk zoals het voorkomen van hitte en wateroverlast. Daarbij komen structuuronderdelen aan de orde zoals bomen, erfafscheidingen en hagen. Op de beplanting wordt dan ook ingegaan maar voor woningcorporaties wordt dit al snel abracadabra.

“Maar dan moet ik eerlijk zeggen, ik ben zelf geen plantdeskundige, dus op dat moment heb ik aangenomen dat de richtlijnen die wij meegeven en wensen verwerkt zijn in het type groen en dat het passend is. Ik kan dat zelf niet goed beoordelen omdat ik gewoon geen planten kennis heb, of beperkt.”

Voor de corporaties zou het goed zijn als daar wat meer basiskennis van beplantingen aanwezig is. Wat corporaties soms doen is regelmatig naar recent aangelegde tuinen gaan kijken en er zelf weer van te leren.

“Dan loop ik gewoon wel eens te fotograferen. En dan niet van een plantje, maar van een heel stuk wat helemaal is aangelegd of ingericht. En dan zeg ik bij de eerstvolgende project, dit is wat ik wil. Dit vind ik mooi bij elkaar passen, dus dit wil ik eigenlijk terug laten komen in die tuin. Nou, dan is het aan die hovenier om dat ook te onderzoeken.”

Maar dan nog is het eigenlijk ondoenlijk om elke genoemde plantensoort dan op te gaan zoeken en er iets van te vinden. De corporaties willen op

de hovenier kunnen vertrouwen hiervoor en zoeken het dan ook meer in het kiezen van het juiste hoveniersbedrijf, dat begrijpt hoe het werkt in de sociale woningbouw en bijvoorbeeld innovatief is met klimaatadaptatie.

“Ik heb niet de ambitie om hetzelfde kennisniveau te hebben als een hovenier, want daarvoor huur je een specialist in. Maar wat ik wel merk is dat je als corporatie een bepaalde basiskennis nodig hebt om dat naar waarde te kunnen beoordelen. En dat begint ook al bij het uitvragen bij de juiste hovenier naar mijn idee. Dat is misschien nog wel het belangrijkste. Als je goeie partijen aan je weet te binden.”

De communicatie over een beplantingsplan verschilt per hovenier of landschapsarchitect. Sommigen leveren alleen een lijstje plantennamen aan, anderen een heel informatiepakket met ook nog een mondelinge toelichting. In tabel xx zien we dat het meeste met Latijnse plantennamen en foto's per plant wordt gecommuniceerd. Hierbij worden bijzonderheden van de individuele soorten genoemd, bijvoorbeeld bloeitijd, hoogte en winterbeeld. Dit wordt bij grotere projecten aangevuld met een beplantingsplan en een sfeerbeeld, schets en/of foto van het eindbeeld. Hiermee kunnen de opdrachtgever en de bewoners een beter beeld krijgen van hoe het gaat worden. Bij een kleine reparatie wordt alleen een plantenlijst geleverd.

“Dan maak je dus van de borders een plattegrond en daar staan allemaal rondjes in. Of grotere rondes en in elk rondje staat een lettercombinatie met een aantal. En die lettercombinatie op de plattegrond correspondeert dan met een plantenlijst.”

“Kijk, we kunnen niet overal een 3D presentatie van maken, als het een kleine aanpassing is in een tuin. Maar bij grote renovaties, ja, dan komen ze toch wel.”

De Nederlandse namen worden er meestal bijgezet, maar Latijnse namen zijn voor de hoveniers en kwekers nodig omdat daarmee preciezer aangegeven wordt om welke plant het gaat.

“We hadden het bijvoorbeeld over de Geranium. Ja, dat zijn heel veel soorten en die heten allemaal Ooievaarsbek. Zeg maar welke soort je dan krijgt. Dat is ook de reden dat wij natuurlijk in de handel werken met Latijnse namen, dat we weten wat we echt krijgen.”

Een deel van de hoveniers gaat actief in gesprek over een ontwerp, tijdens een bijeenkomst met bijvoorbeeld een powerpoint, en loopt dan

door het ontwerp heen. Hierbij kunnen nog dingen worden aangepast in het plan. Dit is meestal ook voor de grotere projecten, maar voor sommige hoveniers is deze interactie standaard.

“In die gevallen heb ik ook plaatjes gezien, zodat je een beeld kon vormen van: hoe hoog wordt het eigenlijk? Wat voor intensiteit aan kleur brengt het met zich mee? Soms kon je vragen stellen van, is het bladhoudend, bloemdragend et cetera, dus het wordt wel degelijk aan ons voorgelegd.”

De hoveniers zien de belangstelling voor interactie over het groenontwerp groeien, juist nu de kennis bij de woningcorporaties toeneemt. Waar voorheen een plan per email voldoende was, is er nu meer gesprek over en hoewel dat pittige gesprekken kunnen zijn, wordt die grotere betrokkenheid door de hoveniers gewaardeerd.

Tabel: Hoe wordt gecommuniceerd over assortimentskeuzes?

	Plantenlijst Nederlands	Plantenlijst Latijn	Beplantingsplan, plattegrond met afkortingen of nrs	Foto per plant, referentiebeeld, kenmerken	Sfeerbeeld, schets, ontwerptekening, foto eindbeeld	Mondelinge toelichting, bijeenkomst
Corporatie						
1	x				x	
2		x		x	x	x
3		x	x	x	x	
4	x	x		x		
5	x	x	x	x		
6				x	x	x
7					x	
Hovenier						
1	x	x	x		x	x
2		x	x	x		x
3	x	x	x	x		x
4	x	x		x	x	
5						
Kweker						
1		x	x			
2	x	x			x	

Meerdere corporaties geven aan dat zij de beplantingsplannen ook met de bewoners willen communiceren. Daarvoor is wat de hoveniers nu bieden vaak onvoldoende. Iemand die bij de corporatie werkt en dit in zijn takenpakket heeft, wil het misschien nog wel uitpuzzelen, maar bewoners moet het makkelijker gemaakt worden.

“Dan wordt wel vaak een hele lijst met allerlei mooie Latijnse benaming van planten benoemd en waar wat komt te zitten en dan uiteindelijk zie je

dan ook wel referentiebeelden en denk ik, oh ja, dat is het type plant, die zetten ze bij elkaar. Dan kun je voor jezelf wel een beetje een beeld vormen, maar om dat bijvoorbeeld te vertalen naar onze bewoners ja, die snappen er werkelijk niks van. Die zien van elke plant een foto, maar die zien bijvoorbeeld niet hoe dat dan in elkaar samen gaat en hoe uiteindelijk zo'n ontwerp eruit komt te zien.”

Dit kan opgelost worden door de hovenier bij de participatie te betrekken. Bijdragen aan participatie met de huurders in sociale woningbouw wordt dan onderdeel van de uitvraag en van de specialisatie van hoveniersbedrijven.

“Daar heeft de hovenier gewoon een goed voorstel gedaan en hebben we dat toen met bewoners helemaal bekeken. We zijn nog naar een voorbeeldproject in de buurt geweest, daar nog naar gekeken, dus dat was wel echt samen met bewoners ingevuld. En die was zelfs op die bewonersavond aanwezig. ‘s Avonds, pizza's en alles, dat was wel heel leuk dus. Dus vaak willen ze best wel meedoen, denk ik, en dat willen we dus ook nu in die nieuwe uitvragen voor de nieuwe hoveniers, daar is dat ook onderdeel van.”

Vooraf bij inheemse beplanting is communicatie richting de bewoners belangrijk omdat die anders meteen het eindbeeld verwachten. Bij een bloemenweide kan dat een paar jaar duren en ziet de beplanting er door het jaar heen ook steeds anders uit. Een van de kwekers probeert daarom ook informatie op hun website beschikbaar te maken die corporaties of gemeenten kunnen gebruiken om de plannen naar bewoners te communiceren.

“Dus wij maken een corporatie er wel altijd op attent dat er stukje communicatie moet zijn, want anders dan wordt het vaak niet gedragen door de bewoners.”

6.2 Opties om informatie over het assortiment beter over te brengen

Bij de vorige vraag 19 ging het om hoe nu wordt gecommuniceerd. Bij deze vraag 20 gaat het meer om ideeën hoe deze informatie beter kan.

Visualiseren van het ontwerp wordt gezien als een belangrijke manier om meer inzicht te geven in de plantenkeus. Hoewel de plantennamen de meeste mensen weinig zeggen, hebben ze vaak allerlei planten al wel eens gezien. Naast foto's van individuele planten zijn visualisaties mogelijk in de vorm van sfeerbeelden, 3D beelden (bv met Sketchup), bewegende beelden, en virtual reality. Deze informatie kan als maatwerk voor iedere opdrachtgever gemaakt worden, maar kan ook op de website van de corporatie, hovenier of kweker worden geplaatst.

Met visualisaties wordt vaak het eindbeeld in zijn meest optimale vorm gecommuniceerd. Dus de piek van de bloeiperiode na drie jaar ontwikkeling. Het tijdsaspect van tuinen, dat er een weg is naar dat optimale beeld toe, is belangrijk om te vertellen, en ook dat er door de seizoenen heen een ander beeld zal ontstaan. Een van de hoveniers maakt daarom een fotoreportage van voor de aanleg, de aanleg zelf, het beeld na een half jaar en het beeld na een jaar. Naast de seizoenen en de eerste jaren van ontwikkeling komt daar nog bij dat struiken en bomen volwassen worden, wat 30 of 40 jaar duurt. Idealiter houdt een ontwerp en ook de communicatie rekening met deze tijdsaspecten.

“Deze boom, die we nu neerzetten, met die vaste plantenborders daaronder, die is over 40 jaar zo groot en dan is die vaste plantenborder weg, want die groeit daar niet meer, dus dan moet je weer voorzieningen

treffen om daar een andere invulling aan te geven. (...) Daarom is een tuin ook nooit af en daarom proberen we ook wel eens uit te leggen aan mensen, ook aan corporaties, dat je ook een tuin financieel moet afschrijven hè? Dus dat als je het eenmaal hebt aangelegd, dat je dan niet klaar bent, maar dat er misschien in de loop der jaren een vervolg op moet komen.”

Een andere optie is niet meer over individuele planten te communiceren, maar referentiebeelden te maken van plantencombinaties. Hoveniers of kwekers kunnen een serie concepten ontwikkelen en foto's maken van hoe dat eruit ziet. Voor verschillende typen locaties kun je meerdere concepten maken, dus vollegrond of daktuin, zon of schaduw. Beide geïnterviewde kwekers werken al met dergelijke concepten, al zijn die meer voor particulieren en gemeenten ontworpen en niet voor sociale woningbouw. Dit zijn standaard mixen van vaste planten of zaden, waarvan voorbeeldtuinen zijn gefotografeerd en op de website gezet.

“Dus je hebt een referentiebeeld met zoveel procent gras, zoveel procent vaste planten, zoveel solitaire heesters en hier en daar twee bomen, en dan hebben we een breder beeld van hoe die tuin er uit kan gaan zien. En daar maak je gewoon een aantal concepten van.”

Bij inheemse planten is een aandachtspunt dat visualisatie alleen niet voldoende is om dit plantgoed te 'verkoppen'. Veel inheemse soorten bloeien kort en laten daarna een minder aantrekkelijk beeld zien. Ook zijn er veel inheemse soorten met onopvallende bloemen die toch belangrijk zijn om in een mengsel te hebben, omdat ze belangrijk zijn als waardplant of voor andere ecologische functies. In deze gevallen is het naast de

visualisatie belangrijk om te vertellen over de ecologische functies die vervuld worden. Dus het waarom van deze soorten.

“Je kunt met je soortenlijst natuurlijk generieke insecten helpen, maar als je nog specifiek extra soorten een zetje in de rug wilt geven, dan moet je echt wel deze zuring erin stoppen of biggenkruid of hopklaver. Zo zijn er nog voorbeelden.”

Bij het beter communiceren over de planten moet rekening gehouden worden met verschillende doelgroepen:

- De expert binnen de corporatie: deze wil weten of planten aan de criteria voldoen. Dus de informatie per plantensoort moet beschikbaar zijn bij de hovenier en de kweker. Die informatie moet corresponderen met de criteria, bijvoorbeeld het esthetische aspect: kleur, bloeitijd en beeld buiten de bloeitijd. Dan of een plant een-, twee- of meerjarig is, of hij inheems is en wat deze bijdraagt aan biodiversiteit. Misschien ook nog eetbaarheid en gebruik.
- De overige partijen binnen de woningcorporatie: hun kennis is beperkter en zij willen snel beslissen, dus dan werkt een visualisatie van het totale ontwerp goed. Ook voor afdelingen die toestemming geven voor aanpassingen aan huis of privé tuin is communicatiemateriaal nodig, maar dan informatie waarom het belangrijk is om verstening van tuinen tegen te gaan.
- De bewoners: zij zien graag plaatjes van kleurige bloemen. Om misverstanden te voorkomen is ook een schets van het eindbeeld belangrijk, en daarnaast informatie dat dit eindbeeld niet meteen wordt bereikt. Verder dat er verschil is tussen inheemse en cultuurplanten, en dat inheemse planten erbij zijn voor bijvoorbeeld bijen en vlinders.

Communicatie over privé tuinen vraagt een aparte benadering. Bewoners ontvangen van corporaties al een informatiemap over de woning. Daar zou meer informatie over een groene tuin aan kunnen worden toegevoegd, bijvoorbeeld met een stappenplan naar een betaalbare en makkelijk te onderhouden tuin en waarom groen in de tuin belangrijk is. Sommige hoveniers geven bewoners plantkaarten of een informatieboekje met informatie per plant. Woningcorporaties kunnen ook met een tuinboekje werken, of af en toe informatie opnemen in een bewonersnieuwsbrief, of een groenadviseur beschikbaar kunnen maken. De kennis wat een eenjarige plant of een vaste plant of een struik is kan soms ook ontbreken, dus de informatie moet bij het begin beginnen.

“Want een vaste plant sterft boven de grond af in de winter en dan verrommelt het een beetje. Dan moet je het afknippen en dan komt het weer op. Als je dat niet weet, dan denk je: mijn plant is dood. En dan hebben wij als beleid: dode planten moeten de grond uit, hè?”

6.3 Communicatie verbeteren tussen kwekers, hoveniers, corporaties en bewoners

In het voorgaande zagen we al dat in het verleden de communicatie over de beplanting minimaal was: de corporatie vroeg om iets groens dat weinig kostte, de hovenier e-mailde een plan, en er kwam akkoord op basis van de prijs. Nu de belangstelling bij corporaties voor groene oplossingen groeit, is er ook meer gesprek en discussie met de hoveniers over de tuinplannen.

Het kennisniveau bij de corporaties zou omhoog gebracht kunnen worden. Bij een corporatie heeft een medewerker een cursus tuinarchitectuur gedaan om de offertes beter te kunnen beoordelen. Dat heeft geholpen om op offertes te reageren maar om de beplanting in detail te beoordelen vergt nog meer kennis omdat er heel erg veel plantensoorten zijn. Uiteindelijk komt het er toch op neer dat de corporatie langdurig samenwerkt met een hovenier en erop vertrouwt dat die vanuit vakkennis de juiste keuzes maakt.

Een andere optie is dat woningcorporaties voor zichzelf vereenvoudigde en gestandaardiseerde plantenlijsten en beplantingsconcepten maken en daarmee naar hoveniers gaan. Zo kunnen corporaties meer grip krijgen op het aanbod, ook al hebben ze een kennis achterstand. Daarmee wordt bij de landschapsarchitect of hovenier wel creativiteit weggehaald.

Binnen een corporatie zijn vaak veel lagen die allemaal anders tegen een onderwerp als biodiversiteit aankijken. En dan zijn er ook nog de bewoners waarvan sommigen het verwelkomen en anderen het niks vinden of de kennis missen. Voordat een opdracht naar een hovenier gaat moet de interne communicatie bij corporaties goed georganiseerd zijn en moet er heldere informatie naar de bewoners. Bijvoorbeeld dat brandnetels belangrijke waardplanten zijn voor vlinders:

“Alleen, ik denk, met name in de stad, dat er gewoon heel veel mensen zijn die daar totaal geen besef van hebben. Omdat de bewoners vinden, de brandnetels, ja, dat kan niet, dat is onkruid. Dus wij kunnen dat verhaal wel vertellen, maar het verhaal moet aan meerdere kanten verteld

worden, wil dat gedragen worden. Want tegen ons zeggen ze, ja, jullie vertellen dat omdat je die brandnetels niet wil weghalen.”

Interactieve communicatie met de corporaties over een ontwerp en een beplantingsplan is een methode die door hoveniers wordt ingezet. Dat kan door eerst de wensen en kwaliteitseisen van de corporatie voor te bespreken, en dan is het ontwerp soms al in één keer goed. Hoveniers kunnen opdrachtgevers meenemen naar een voorbeeldtuin of naar een kwekerij. Hoveniers kunnen ook met bewoners in gesprek gaan over wat ze aan het doen zijn in een gemeenschappelijke tuin en waarom. Na oplevering gaan hoveniers met de opdrachtgever de tuin in voor uitleg en feedback.

“Wat wij doen met onze opdrachtgevers is sowieso ook een stukje educatie geven, dus voorlichting. Door middel van inderdaad een aantal opdrachtgevers uit te nodigen in de tuinen, naar voorbeelden mee te nemen. Dat doen wij nou bij woningbouw. En we hebben bij twee woningbouwverenigingen die ook wel die informatie delen met hun huurders, een soort van tuin workshops geven.”

De bewoners kunnen door de corporaties meer bij het onderhoud van een tuin betrokken worden en het deels zelf gaan doen, al of niet met ondersteuning van een hovenier. Daarmee krijgen de bewoners meer inzicht in de tuin.

Een van de hoveniers experimenteert met virtual reality: 3D afbeeldingen, filmpjes en een toepassing via mobiele telefoon of tablet waarmee het plan over de huidige plek geprojecteerd kan worden. Het is

arbeidsintensief. Van gerealiseerde projecten moet beeldmateriaal verzameld worden, ook voor social media.

Hoveniers zijn in contact met de kwekers en kunnen via hun het assortiment verbreden. Kwekers kunnen adviseren welke soorten bijdragen aan biodiversiteit of wat robuuste soorten zijn.

De kwekers zijn bezig om meer visueel materiaal te maken over hun projecten, om meer combinaties van planten te laten zien, en ook het beeld na een, twee en drie jaar. Dit fotomateriaal maken ze beschikbaar op hun websites. Daarvoor zouden ze ook de opdrachtgevers moeten bezoeken maar dat komt er soms niet van.

Verder investeren kwekers in het contact met de hoveniers door meer instructie over het onderhoud te geven en dat actiever te begeleiden, bijvoorbeeld door een project te bezoeken. Dat is belangrijk om een ontwerp op de langere termijn ook mooi te houden. Bij kruidenrijke graslanden zou minder gemaaid moeten worden volgens de kalender en meer volgens de ontwikkeling van de vegetatie zelf. Als er wordt afgesproken dat een kwekersbedrijf eens per jaar langs gaat voor instructie, moet dat wel gefinancierd worden en dat kan alleen bij grote projecten.

De kwekers zouden een extra investering kunnen doen en de kennis over planten voor corporaties en particulieren met minder kennis beschikbaar kunnen maken via een doorzoekbare app of website. Digitaal zijn er veel mogelijkheden om informatie over soorten te ontsluiten, bijvoorbeeld via een filter-optie. In die filter-optie zouden criteria van corporaties verwerkt kunnen zijn, bijvoorbeeld over afmetingen en standplaats. Een

voorbeeld is de TreeEbb van boomkweker Ebben:

<https://www.ebben.nl/nl/treeebb/>. Ook negatieve aspecten van planten zouden erin verwerkt kunnen worden zoals giftigheid of allergenen. Zo'n systeem moet wel steeds bijgehouden worden. De filters op bestaande webshops zouden ook verbeterd kunnen worden.

Next level zou wel zijn om met alle betrokken partijen in de keten hierover in gesprek te gaan, dus de kwekers, de hoveniers, de beroepsverenigingen, de corporaties. En dan bijvoorbeeld te bespreken hoe naar vaste planten of naar rozen wordt gekeken en hoe de toepassing daarvan naar een hoger niveau getild zou kunnen worden.

6.4 Presentatie van het assortiment

Behalve de naam en een foto van de bloeiwijze zou de volgende informatie nuttig zijn:

- Sfeerbeeld in verschillende seizoenen
- Bladvormen
- Functie voor vogels of andere dieren
- Geschikte standplaats
- Hoogte
- Beheer

7. ONTZORGEN DOOR STANDAARDISATIE

7.1 Plantpakketten en zadenmengsels

In plantenpakketten combineren kwekers verschillende vaste plantensoorten, en soms ook struiken of bollen, die goed bij elkaar passen en die samen een min of meer voorspelbaar beeld opleveren. Plantenpakketten zijn een manier om mensen met minder kennis snel een oplossing te bieden. Ze kunnen voor verschillende grondsoorten zijn ontwikkeld, voor zon of schaduw, bestand tegen droogte of bestand tegen betreding, in verschillende kleurstellingen en hoogtes. Soms ook voor lastige of bijzondere plekken zoals een geveltuin, onder een boom of voor een oever. Hoveniers, gemeenten en corporaties kunnen ze per m2 bestellen. De pakketten worden geleverd met een genummerde plattegrond voor het inplanten, of ze worden al in de juiste volgorde in de kratten geplaatst.

Een vergelijkbare benadering is het ontwikkelen van 'concepten', waarbij een bepaald beeld wordt nagestreefd maar waarbij de gebruikte plantensoorten niet helemaal vastliggen. Een van de kwekers werkt hier al mee. Zo'n concept kan als zodanig per m2 besteld worden, maar het is ook een goed startpunt voor een gesprek over maatwerk. Dergelijke concepten zouden ook speciaal voor woningcorporaties ontwikkeld kunnen worden.

“Dat je daar een aantal concepten voor bedenkt en daar een foto van maakt, dan krijg je er alweer wat meer beeld van. Hoe ziet dat er dan dadelijk uit als dat volledig in bloei staat? Dus je hebt een referentiebeeld met zoveel procent gras, zoveel procent vaste planten, zoveel solitaire

heesters en hier en daar twee bomen, en dan hebben we een breder beeld van hoe die tuin er uit kan gaan zien. En daar maak je gewoon een aantal concepten van.”

Ditzelfde geldt voor inheemse zadenmengsels, die voor verschillende provincies en gemeenten op maat gemaakt kunnen worden. Daarbij wordt gekeken naar de grondsoorten maar ook naar wat in een gebied van nature voorkomt, gebaseerd op waarnemingen. De wegberm van een gemeente is wel anders dan een gemeenschappelijke tuin van een corporatie: voor een tuin zal gekozen worden voor wat betrouwbaardere inheemse soorten met grotere bloemen. Daarnaast kunnen gericht waardplanten toegevoegd worden voor vlinders of andere diersoorten.

Voor woningcorporaties en gemeenten kunnen hoveniers en kwekers pakketten op maat maken, onderhoudsarm, passend bij de grondsoort en bij de afmetingen van een tuin. Bijvoorbeeld enkele standaard pakketten ('kleurige tuin', of 'kruidentuin') die uitgedeeld kunnen worden aan de huurders met een privé tuin. Een corporatie heeft dat in het verleden al eens gedaan. Kwekers geven aan dat dit soms door gemeenten wordt besteld in het kader van tegelwip-acties.

“We hadden plantenpakket A en B. Dus mensen hadden keuze. En daar hadden we een paar planten in gestopt die voldeden aan deze criteria die ik net schetste [inheems, een bijdrage leverend aan biodiversiteit, jaarrond interessant]. Dus die hovenier had gezegd, nou neem die, neemt die en neem die dan. Dat is volgens mij een prima soort. Ik geloof, 6 of 8 soorten zaten er per pakket in of zoiets.”

Bij het pakket zou dan een A4 met informatie geleverd kunnen worden over waar de soorten goed in zijn en hoe ze verzorgd moeten worden. De plant- en onderhoud instructie zou ook op het internet beschikbaar kunnen worden gemaakt, met tekst, foto's, en misschien een strip of een korte video.

Als bewoners een plantenpakket cadeau krijgen maakt het ze niet uit of het inheemse planten zijn of niet. Wat wel uitmaakt is of het bewoners zijn met een nieuwe tuin, of bestaande bewoners met een betegelde tuin.

“Als je bestaande bewoners 2 m² van hun terras af gaat pakken, dan kijken ze er ook anders naar dan als je mensen een kale tuin geeft met zwarte aarde erin en dat ze dan in ieder geval 2 m² hebben.”

7.2 Voorbeeldtuinen

Voorbeeldtuinen zijn een manier om een ontwerp voor een nieuwe gemeenschappelijke tuin aan bewoners over te brengen. Dit kunnen speciaal door de corporatie aangelegde voorbeeldtuinen zijn (of plaatjes daarvan) maar ook geslaagde tuinen in de omgeving. Een van de corporaties probeert al beeldmateriaal van eigen nieuw aangelegde tuinen te verzamelen als voorbeelden voor volgende projecten. Corporaties zouden dit ook onderling kunnen uitwisselen.

Het daadwerkelijk bezoeken van voorbeeldtuinen met bewoners is misschien te hoog gegrepen.

“Hoeveel voorbeeldtuinen moet je hebben om verschillende voorbeelden te kunnen laten zien, hè? Ik denk wel dat je voor je verschillende concepten bij tuinen kan kijken. Zo van oké, dit concept is daar toegepast.

Ga maar kijken hoe het bevalt. Maar dan moet je naar zo'n voorbeeldtuin rijden. (...) Ik zie me niet elke keer weer een busje regelen om met bewoners naar een voorbeeldtuin te rijden.”

Voor kruidenrijk grasland verwijzen corporaties nu al naar wat gemeenten doen met hun bloeiende wegbermen. Daar hebben de meeste bewoners al wel een beeld bij. Ook in Appeltern is een voorbeeldtuin van Wilde Weelde met enkel inheemse planten.

Voorbeeldtuinen kunnen mensen ook een idee geven voor hun eigen privé tuin. Dit soort voorbeeldtuinen kunnen duur zijn in aanleg en dat geld hebben huurders meestal niet.

Een kweker die met plantconcepten werkt heeft daarvan 40 voorbeeldtuinen. Deze worden gebruikt voor beeldmateriaal op de website en kunnen ook bezocht worden. Daarvan zouden corporaties en hoveniers gebruik kunnen maken

7.3 Voorkomen van monocultuur

Een nadeel van een vaste lijst met robuuste soorten, plantpakketten en vaste concepten kan zijn dat dezelfde planten overal gaan domineren. Cultuursoorten zijn juist geschikt om het overal wel te doen. Dat kan tot plagen en ziektes leiden, zoals de buxushaag die aan zijn populariteit ten onder is gegaan.

“Niet de fout gaan maken, die we ook met de laanbomen hebben, dat je een grote monocultuur krijgt in tuinen. Dat is nog best lastig. Want als je nu in jaren '60 woningbouwtuinen kijkt, dan zie je dat overal maar 5-6 soortjes worden toegepast.”

Manieren om een dergelijke monocultuur te voorkomen:

- Veel verschillende plantconcepten bedenken: 50-60 verschillende, voor verschillende grondsoorten, zon en schaduw, etc.
- Maatwerk voor de directe omgeving maken: welke soorten horen daar en doen het er goed? Voor sommige bodems zoals klei kan er minder keus zijn.
- Bij inheemse soorten kan gelet worden op gebiedseigen soorten. Daarmee wordt het niet over heel Nederland gestandaardiseerd.
- Niet meer dan 2m² aan planten in een pakket cadeau doen, zodat mensen het voor de rest naar eigen inzicht gaan aanvullen.
- Voldoende plantenkennis in de opleiding van hoveniers.
- Het juiste beheer toepassen, bijvoorbeeld in het maaibeheer niet steeds dezelfde planten sparen.
- Hoveniers kunnen proberen zoveel mogelijk te variëren en elke tuin er weer anders uit te laten zien.
- Hoveniers kunnen met kwekers in contact blijven voor meer opties.
- Kwekers kunnen zorgen voor een brede beschikbaarheid van soorten. Wat op de website van een kweker staat is niet altijd verkrijgbaar dus dan wordt een alternatief aangeboden. Een hovenier geeft een jaar inboetgarantie af en moet dat wel kunnen leveren.

“Het zou leuk zijn als die studenten op een hoveniersopleiding bijvoorbeeld verschillende soorten kwekerijen bezoeken. Waar iemand de inspirerend verhaal vertelt. En dan vertelt wat hij in zijn kwekerij heeft en dan niet de grote groothandel, maar bijvoorbeeld naar de Hessenhof in Ede, hè? Ja ga daar eens met school heen.”

“Daar zie ik toch wel een kans voor de kwekers om te zorgen dat het assortiment breed beschikbaar is. Wat je nu ziet is dat je inderdaad vervalt vaak in dezelfde soorten. Omdat je daar bepaalde ervaringen mee hebt en omdat die verkrijgbaar zijn. En dan hebben we het nog niet eens over biologisch geteeld, want dan wordt het assortiment nog kleiner. Dus beschikbaarheid en bekendheid zijn zeker ook een belangrijk ding.”

8. TOEKOMSTIGE SAMENWERKING IN ASSORTIMENT ONTWIKKELING

Een corporatie stelt voor om periodiek kennissessies met hoveniers te organiseren over nieuwe ervaringen en veranderingen in het assortiment. Dit kan ook helpen om de juiste hovenier ergens voor te selecteren.

Corporaties kunnen hun eigen ervaringskennis verbeteren door gerealiseerde projecten wat meer te volgen en te evalueren. Dat komt er vaak niet van, omdat er dan alweer nieuwe projecten lopen. Dit zou misschien met studenten kunnen.

“Dit zijn de projecten die we het afgelopen jaar hebben gedaan. Hoe staat het beplanting ervoor? Hoe is het onderhoud geweest? Met piekbuien en met droogtes en onkruid of slaat het wel aan of slaat het niet aan? En wat vinden de mensen ervan?”

Regels maken voor het inkoopproces is belangrijk om interne sturing te geven bij woningcorporaties. Daarin kan bijvoorbeeld worden vastgelegd dat het assortiment biologisch gekweekt moet zijn, en dat er dan ook wat meer voor wordt betaald. Circulair plantmateriaal zou daar een onderdeel van kunnen zijn, dus dat een hovenier naar restpartijen op zoek kan gaan, of planten uit andere tuinen hergebruikt.

Een optie is om omgekeerd aan te besteden bij hoveniers, dus een vast bedrag aan te geven, een aantal kwaliteitscriteria zoals bijdragen aan biodiversiteit, en dan offertes te selecteren op basis van de geleverde kwaliteit. Daarbij is een knelpunt dat corporaties niet de expertise hebben om een aangeboden assortiment te kunnen beoordelen.

Een ander idee is om met meerdere corporaties samen een Programma van Eisen op te stellen en een gezamenlijke uitvraag te doen. In plaats van deinkoop aan de hovenier over te laten, kunnen corporaties samen naar kwekers gaan en prijsafspraken maken en er voordeel uithalen dat ze samen groter inkopen.

“We hebben dat bijvoorbeeld landelijk bij laadpalen gedaan. De elektrische auto's gingen toenemen. En toen hebben we gezamenlijk programma van eisen gemaakt met wel 25 corporaties.”

Een variant daarop is om als groep corporaties met de kwekers in gesprek te gaan over wat corporaties zoeken aan assortiment. Dan kunnen kwekers daarop verder ontwikkelen in de soorten planten en concepten die ze bedenken.

Corporaties hebben behoefte aan informatie van hoveniers die geschikt is om ook met de bewoners te kunnen communiceren over tuinplannen. Dat betekent Jip en Janneke-taal en sfeerbeelden en de emotie overbrengen, en niet zozeer de techniek of de lijst met plantennamen.

Corporaties kunnen geslaagde tuinvorbeelden actief verzamelen en die in hun communicatie naar bewoners gebruiken. Corporaties kunnen geslaagde voorbeelden ook meer met elkaar delen in een soort bibliotheekje. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met verschillende grondsoorten waarop corporaties bezit hebben.

Een mogelijkheid is om als corporatie meer op kansen in te spelen, dus in te gaan op bewoners die iets willen met hun tuin of een gemeente die iets wil doen in een straat. Ook nieuwbouw, renovaties en mutaties zijn

kansen om tuinen aan te pakken. Die momenten kunnen worden gebruikt om een plantenpakket aan te bieden voor de voortuintjes. Als de corporatie tuinenbeleid heeft vastgesteld, bijvoorbeeld biologisch assortiment of bijdragen aan biodiversiteit of de bewoners activeren via een eetbare tuin, kan dat doorgevoerd worden in de gemeenschappelijke tuinen of het groen in de straat samen met de gemeente.

De hovenier kan meer tijd investeren in contact met kwekers. Dus niet alleen maar bestellingen plaatsen maar ook een keer langsgaan, want dat leidt tot heel goede kennisoverdracht en betere samenwerking.

Verder kan een hovenier andere tuinen bezoeken; een botanische tuin of bijzondere recent aangelegde tuinen. Klimaatkrachtig Delfland organiseert bijvoorbeeld dergelijke tuinrondes.

De hoveniers zouden het positief vinden als er meer groenkennis bij de corporaties kwam. Dan worden ze meer sparring partners van de hoveniers en kunnen hoveniers en corporaties de tuinen samen naar een hoger niveau krijgen.

“Als die mensen daar binnen de woningcorporaties wat meer groenkennis gaan krijgen, in plaats van te zeggen van, nou ja, als het maar groen is en de bewoners tevreden zijn en wij geen klachten krijgen, dan is het goed. Ja, dan kan je denk ik echt gaan doorpakken erin.”

“Ze hebben verstand van daken, van verwarming, iemand die verstand heeft van liften. Maar niemand met verstand van bomen. Waarom niet ook iemand die verstand heeft van groen?”

De kweker zoekt het in verbeteren van de kennis van hoveniers over wat geschikt assortiment is voor een plek, en hoe het moet worden onderhouden. Dat kan ook door intensiever contact tussen kweker en hovenier. En dat verdient zich dan terug door minder onderhoud.

“Die beplanting die ontwikkelt zich, die wordt volwassen. Die zaait zich uit, die groeit uit. Er zullen planten verdwijnen, sommige soorten worden wat sterker. Dan kan dat prima zijn qua beeld en qua structuur, terwijl een hovenier denkt van, hé, maar dit is niet zoals ik heb gepland, dus dat moet ik weghalen. Terwijl als je dat weghaalt, dan zou je tegen de natuurlijke stroom in werken. Soms is het goed. Soms is het niet nodig. En die specifieke kennis, die zouden we dan later plekke kunnen laten zien.”

De kwekers zien nog wel dat het verbeteren van de kwaliteit van woningcorporatietuinen afhangt van enthousiaste personen die meer met een ecologische blik kunnen kijken. Dan zijn er kansen voor besparingen op beheer voor woningcorporaties.

9. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden eerst de deelvragen beantwoord en daarna de hoofdvraag.

Deelvraag 1 Welke eisen worden gesteld aan beplanting rond sociale woningbouw?

In de eisen aan corporatietuinen is een ontwikkeling gaande. In het verleden waren de eisen laag: iets groens dat weinig kost in aanleg en onderhoud en waar geen klachten over komen van bewoners. Nu ontstaat er meer aandacht voor de tuinen en de functies die deze kunnen vervullen voor bijvoorbeeld biodiversiteit, gezondheid van de bewoners en klimaatadaptatie. Daarmee is er ook meer gesprek over de tuinen en worden eisen aan beplanting gesteld zoals:

- Mooi en jaarrond interessant
- Bijdragen aan biodiversiteit
- Biologisch plantgoed
- Inheemse planten
- Robuuste planten
- Lage kosten in aanleg en onderhoud

Lage kosten zijn dus nog steeds onderdeel van de uitvraag, maar het zijn misschien niet meer de allerlaagste kosten. Hierbij moet opgemerkt worden dat deze ontwikkeling gaande is bij een beperkte groep woningcorporaties. Bij de meerderheid zullen nog steeds de kosten leidend zijn.

Hoveniers en kwekers vestigen de aandacht op de eisen die planten stellen aan hun standplaats qua bodemsoort, bodemvocht en licht. Behalve de klant, moet ook de plant tevreden zijn voor een duurzaam resultaat.

Deelvraag 2 Zijn er al voldoende plantensoorten beschikbaar om aan deze vraag te voldoen?

Er zijn heel erg veel plantensoorten beschikbaar, zowel cultuurplanten als inheemse planten. Daar is al een selectie uit te halen die aan de eisen van de woningcorporaties voldoet; in feite is dat dezelfde selectie vaste planten en struiken die de laatste jaren ook voor gemeentegroen wordt toegepast.

De verkrijgbaarheid van biologisch plantgoed en inheemse soorten kan wel beperkt zijn. Ook is het met inheemse planten lastiger om het jaarrond interessant te maken. Daarvoor kan beter een mix van inheemse soorten en cultuursoorten worden gekozen, aangevuld met bolgewassen.

Een aandachtspunt is het voorkomen van te eenzijdige beplantingen in Nederland. Als gemeenten en corporaties allemaal dezelfde 100 plantensoorten gaan gebruiken zou dat de biodiversiteit beperken en kans geven op ziektes en plagen. De deskundigheid van hoveniers en kwekers kan ingezet worden om juist wel die duizenden soorten en variëteiten te blijven gebruiken in wisselende samenstellingen, en ook steeds nieuwe soorten te omarmen. Een methode zou zijn om in plaats van een vaste lijst, vaste symbolen of labels in het bestaande grote aanbod toe te passen gelinkt aan de criteria van sociale woningbouw, waardoor het planten-aanbod makkelijker te doorzoeken is.

Een ander aandachtspunt is een richtlijn welke soorten juist liever niet toegepast zouden moeten worden, bijvoorbeeld bomen die te groot worden, soorten die teveel woekeren of soorten die teveel onderhoud vergen.

Volgens hoveniers teveel toegepaste soorten zijn bijvoorbeeld:

- Symphoricarpos (Albus) Sneeuwbes
- Cotoneaster / Dwergmispel
- Lonicera (nitida) Struikvormige kamperfoelie
- Hortensia (teveel water nodig)

Deelvraag 3 Welke rol hebben verschillende partijen in de besluitvorming over het plantenassortiment?

In de interviews zijn corporaties, hoveniers en kwekers bevroegd, en gemeenten en sommige andere mogelijke partners zijn onderwerp van gesprek geweest.

De corporaties zijn de vragende, betalende en bepalende partij als het om aanleg en onderhoud van hun tuinen gaat. Hun kennis van beplantingen is beperkt tot geheel afwezig, dus daarin vertrouwen ze vrijwel geheel op de ingeschakelde hoveniers. Ook degenen die affiniteit hebben met planten en tuinieren, of die al enige tijd bezig zijn met het aanbesteden en meedenken over invulling van tuinen, geven aan dat ze wat betreft de keuze van planten op de hovenier vertrouwen. Het gesprek gaat nog het meest over de structurelementen zoals bomen, hagen en harde infrastructuur.

De hoveniers beslissen op dit moment in de praktijk vrijwel alles wat betreft de keus van vaste planten en struiken. Ze krijgen globale criteria mee, en proberen daar zo goed mogelijk aan te voldoen. Daarbij kan de verkrijgbaarheid van biologische planten een beperking zijn en kan de eis om 'zoveel mogelijk' inheemse planten te gebruiken conflicteren met de vraag om een jaarrond mooi beeld op te leveren. Meestal gaat het om contracten voor aanleg plus beheer, dus de onderhoudsvriendelijke keuzes worden automatisch wel gemaakt.

De kwekers hebben nog meer plantenkennis dan de hoveniers. Kwekers zijn bereid om meer vooraf, tijdens en achteraf te adviseren over aangelegde ontwerpen, omdat zij ook graag willen dat hun planten duurzaam hun functie gaan vervullen. Van deze kennis wordt nog niet optimaal gebruik gemaakt, omdat dat vooraf extra tijd kost voor de hovenier en de kweker. Dit kan later terug verdiend worden in efficiënter beheer van de planten. Kwekers proberen keuzes te vereenvoudigen door het aanbieden van standaard plantenmixen in de vorm van concepten, pakketten of zadenmengsels voor verschillende standplaatsen en doeleinden.

De rol van gemeenten is eigenlijk minimaal. Er zijn nog andere organisaties die kunnen bijdragen aan groen in sociale woningbouw maar ook die spelen niet of nauwelijks een rol in de selectie van beplanting: waterschappen, welzijnsorganisaties, vrijwilligersorganisaties. Zij kunnen beetje geld bijdragen, een keer een plantenpakketje leveren, en beetje arbeid leveren, maar zij kunnen niet de negatieve spiraal doorbreken van steeds goedkoper groen met steeds minder kwaliteit.

De rol van bewoners is groter dan verwacht.

Deelvraag 4 Waar zitten in het besluitvormingsproces problemen en zijn er al ideeën hoe die kunnen worden opgelost?

De besluitvorming houdt over het algemeen in dat corporaties om een tuinontwerp vragen en daar een aantal criteria bij hanteren. De lijst criteria is meestal niet lang. Vervolgens wordt het aanbod vooral op prijs en structuur beoordeeld, en nauwelijks op het gekozen assortiment. Soms worden op een paar punten wijzigingen gevraagd zoals een paar struiken die minder allergen zijn. Voor de rest wordt dit eigenlijk aan de hovenier overgelaten. Kwekers zijn wel adviseur voor de hoveniers omdat hun planten kennis vaak nog groter is.

Het eerste probleem is gebrek aan geld en aandacht voor tuinen bij woningcorporaties. We hebben de voorlopers van de voorlopers geïnterviewd; oftewel, we werken al met een kopgroep aan corporaties die hier meer aandacht aan willen geven, en daarvan hebben wij de meest betrokken en enthousiaste personen geïnterviewd. Dus zelfs binnen die koplopers moeten nog andere afdelingen en collega's worden overtuigd, en daarna nog het peloton aan andere woningcorporaties. Dan begint pas een goed functionerende markt te ontstaan waar hoveniers en kwekers voldoende kritische massa uithalen om tot kwalitatief betere tuinen te komen – en dan wellicht voor een klein beetje meer geld per corporatie.

Het tweede probleem is een groot kennisverschil tussen corporaties en hoveniers. Dit speelt zowel bij koploper corporaties als bij het peloton. Dit kennisverschil gelijktrekken door iemand met dezelfde expertise bij

woningcorporaties aan te stellen is een optie, maar is misschien een te grote investering en is waarschijnlijk ook niet nodig. Er zijn twee andere middelen voor namelijk vertrouwen en meer dialoog. Het vertrouwen kan ontstaan door:

- Onnodig wantrouwen tackelen: hoveniers en kwekers proberen niet zoveel mogelijk geld te verdienen ongeacht het resultaat. Ze houden van planten, ze willen iets moois en functioneels creëren en trots op hun werk kunnen zijn. Gebrek aan weerklank en interesse bij de corporaties is voor hoveniers pijnlijk en teleurstellend. (Citaat enthousiasme en citaat omzet genereert : Wat begrijpen corporaties en hoveniers en ontwerpers elkaar slecht. Hovenier noch woningcorporatie zitten daar om rijk te worden)
- Langdurige samenwerking tussen hoveniers en corporaties en leren van vorige projecten
- Duidelijk maken welke hoveniers affiniteit hebben met sociale woningbouw, met het vervullen van extra functies van een tuin, en met meer dan gemiddelde kennis van plantenassortiment
- Misschien een keurmerk voor het bovenstaande, maar kan ook doordat hoveniers zelf op hun kanalen aangeven dat dit hun niche is

Meer dialoog is iets dat uit zichzelf al aan het ontstaan is, en wat in elk geval door de hoveniers erg wordt gewaardeerd. De opdracht 'doe maar iets groens, als het maar goedkoop is' is voor een hovenier met hart voor zijn vak geen leuke opdracht. Het erkennen en accepteren van het kennisverschil is dan een volgende stap naar een goede dialoog over een tuin. In een voorgesprek kunnen eisen en wensen besproken worden. Tijdens en kort na uitvoering kan de corporatie het project bezoeken. En

een, twee of drie jaar later kan het resultaat worden geëvalueerd. Ook kwekers zijn bereid hier een bijdrage aan te leveren en bv te adviseren over onderhoud en ontwerp. Zo groeien partners naar elkaar toe en groeit ook het vertrouwen.

Het bovenstaande dialoogmodel gaat op als er al 'preferred partners' zijn. In de aanbesteding voor een nieuwe hovenier zou niet puur op prijs kunnen worden geselecteerd maar met een op kwaliteit gerichte aanbestedingsvorm, bijvoorbeeld met een vaste prijs waarbij op kwaliteit wordt geselecteerd.

Het derde probleem gebrek aan tijd/geld bij corporaties, hoveniers en kwekers. In een markt voor openbaar groen en corporatiegroen waar decennia lang alleen maar is geselecteerd op de laagste prijs, zijn kwaliteit, innovatie en samenwerking op een heel laag pitje gekomen. Alles wat je dan meer wilt doen en meer wilt bereiken kost geld. Desondanks zijn er nog steeds mensen in de sector die vanuit liefde voor planten, hart voor de huurders, en interesse in kwaliteit en innovatie, dingen willen proberen en willen samenwerken. Als zij elkaar weten te vinden en mooie resultaten kunnen laten zien, kan de sector anderen inspireren en uit de negatieve spiraal breken. Vooral tijdens nieuwbouw en renovatie zijn er kansen om nieuwe dingen te proberen omdat de budgetten dan ruimer zijn dan tijdens de onderhoudsfase.

Een vierde probleem is informatie voor en participatie met de bewoners. De meeste bewoners hebben wel een mening over hun tuin maar weinig plantenkennis. Participatie is al lastig te organiseren in sociale woningbouw, en nu zou dat dan ook nog moeten over iets heel technisch

als de keuze van planten. Hulp van de hovenier bij participatie met bewoners is een inspanning die betaald moeten worden en de betaalbaarheid zal mede afhangen van de omvang van een project. Een voordeel voor de hovenier is vervolgens dat het resultaat meer wordt gewaardeerd en dat bewoners er zorgvuldiger mee omgaan. Er zijn methoden om het kennisverschil tussen hoveniers en huurders te overbruggen zoals moodboards, getekende sfeerbeelden en foto's van bestaande tuinen. Welke daarvan het beste werken is nog niet duidelijk. Voor hoveniers is het fijner als corporaties hier aandacht aan besteden en de bewoners geïnformeerd zijn voordat de hovenier aan de uitvoering begint.

Probleem 5 zijn de privé tuinen van de bewoners. Corporaties worstelen daar erg mee: hoe een aantrekkelijk alternatief bieden voor versteende tuinen? Daar hebben hoveniers nauwelijks een rol in, maar kwekers kunnen misschien wel heel goed helpen door kleine standaard pakketten voor te bereiden, geschikt voor sociale woningbouw. Liefst compleet met instructie en geschikt voor verschillende standplaatsen.

Dan zijn er nog wat kleinere problemen:

- Maatwerk nodig per locatie. De meeste hoveniers doen dat al vanuit hun vakkennis en ook kwekers willen het liefst duurzame toepassing van hun materiaal. Corporaties zouden actiever informatie over de bodems onder hun vastgoed kunnen verzamelen, door bv onderzoeken van hoveniers op te vragen als ze dit toch al hebben uitgezocht, of dit gewoon een keer in kaart brengen.

- Voorkomen van monocultuur. Criteria voor planten en beplanting als goedkoop, onderhoudsvriendelijk, robuust, kunnen leiden tot een korte lijst van steeds dezelfde makkelijke planten. Op lange termijn verzwakt dit het assortiment en draagt het niet bij aan de biodiversiteit. Door kwekers, hoveniers en huurders meer de vrije teugel te geven kan dit worden voorkomen.
- Verkrijgbaarheid inheems en biologisch assortiment. De vraag daarnaar groeit en de kwekers kunnen daar niet altijd aan voldoen. De corporatie vraagt om inheems en vraagt zich af of de hovenier dat wel levert, want heeft niet de kennis om de plantenlijst daarop te beoordelen. De hovenier twijfelt wat precies wel en niet inheems is, er is een grijs gebied. De kwekers zouden dit duidelijker moeten aangeven bij hun assortiment. Vraag en aanbod moeten samen groeien en in de tussentijd moet de communicatie transparant zijn om een vertrouwensbreuk te voorkomen. Als de wens is: inheems en biologisch, voor hoeveel % is dan de verwachting dat daaraan kan worden voldaan? En hoeveel % is het uiteindelijk geworden?

Deelvraag 5 Welke stappen zijn nodig om in de toekomst op een eenvoudige manier tot beplantingen te komen die de gewenste functies kunnen vervullen in sociale woningbouw?

Met meerdere corporaties een algemeen toepasbaar, ambitieus en innovatief concept Programma van Eisen opstellen voor beplanting en dit delen via Groene Huisvesters. Ook te gebruiken door kwekers om hun webshop mee doorzoekbaar te maken.

Een stappenplan om te komen tot een kwalitatief goede tuin waarin de optimale samenwerking als keuzemenu wordt weergegeven: Basisinfo over bodems bij de corporatie, aanbestedingsregels, participatie met huurders, voorgesprek, begeleiding, evaluatie

Expertworkshop om ervaringen verschillende methodieken te bespreken zoals plantpakketten, plantconcepten, sfeerbeelden, virtual reality, informatieboekjes, moodboards, kwekers bezoeken... Welke kant moet het op: nog meer vertrouwen op de hovenier via bv een keurmerk, of corporaties die het meer in eigen hand houden via een vaste lijst concepten, of de interactie tussen corporatie en hovenier intensiever maken? Meer investeren in digitale middelen en andere visualisaties, of meer gesprekken en locaties bezoeken? Wat werkt, wat is efficiënt en wat is lang houdbaar?

Kopgroep arrangement of Community of Practice om eens per half jaar samen te leren: combinatie van corporaties, hoveniers en kwekers. Beelden van geslaagde voorbeeldtuinen kunnen corporaties onderling gaan uitwisselen (of is er copyright vanuit de ontwerpers?)

Aanzetten voor informatie over toepasbaarheid en onderhoud van planten richting hoveniers, corporaties en bewoners, geleverd door kwekers en beschikbaar gemaakt door VNG.

Hoofdvraag: Hoe kan een plantenassortiment gekozen of ontwikkeld worden dat speciaal geschikt is voor tuinen rond sociale woningbouw?

De samenwerking tussen corporaties en hoveniers intensiveren. Het gaat er niet zozeer om dat de corporatie zegt: ik wil die soorten hebben, maar meer dat corporatie en hovenier daar een goed gesprek over hebben.

Informatie die te standaardiseren is beschikbaar maken (en ook zaken bewust niet standaardiseren om diversiteit te behouden) met hulp van kwekers en koepels Aedes en VNG

Een leerproces inzetten naar betaalbare, hogere kwaliteit beplanting in tuinen van sociale woningbouw.

COLOFON

Auteur: Judith Klostermann

Dit document is ontwikkeld door Wageningen Environmental Research en haar partners binnen het Topsectorproject Prettig Groen Wonen II. Het project is mede gefinancierd door de Topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen, de provincie Noord-Brabant, en de gemeente Den Haag.

Provincie Noord-Brabant

© 2026 Wageningen Environmental Research (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, www.wur.nl/environmental-research. Wageningen Environmental Research is onderdeel van Wageningen University & Research.

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en /of zijn voorbehouden.

